

SafeBorders

Raport Krajowy

Polska

Spis treści

Spis treści	2
1. Wstęp	3
2. Ramy prawne i polityczne	3
2.1. Aktualne przepisy i polityka dotyczące handlu dziećmi	3
2.2. Skuteczność ram prawnych	7
3. Krajobraz instytucjonalny	Error! Bookmark not defined.
3.1. Instytucje publiczne	10
3.2. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego	13
3.3. Koordynacja i współpraca	16
4. Handel dziećmi: kontekst	16
4.1. Wzorce i trendy	17
4.2. Profil ofiar i grupy ryzyka	21
4.3. Czynniki powodujące podatność na zagrożenia	22
5. Aspekty praktyczne działań przeciwko handlowi ludźmi	24
5.1. Wykrywanie, dochodzenie i ściganie	24
5.2. Wsparcie ofiar	29
5.1. Prewencja	32
6. Mechanizmy współpracy międzynarodowej	38
7. Podsumowanie	39
Załącznik: Przykładowe przypadki	

1. Wstęp

Handel ludźmi w Polsce odbywa się w różnych celach, takich jak prostytutka i wykorzystywanie seksualne, przymusowa praca lub usługi, żebractwo, przymusowa przestępczość, niewolnictwo domowe, handel dziećmi i handel organami. Kryzys humanitarny spowodowany wojną na Ukrainie zwiększył ryzyko handlu ludźmi wśród uchodźców. Pomimo wysiłków rządu na rzecz rozwoju potencjału straży granicznej i ustanowienia bardziej systemowego systemu współpracy między odpowiednimi organami, nadal istnieją trudności w rozpoznawaniu ofiar, zwłaszcza w kontekście transgranicznym. Organizacje pozarządowe podjęły działania i obecnie współpracują z rządem w celu rozwiązania tego problemu.

Obecne trendy wskazują, że większość przypadków handlu ludźmi wiąże się z wykorzystywaniem ofiar do pracy przymusowej. W tej formie wyzysku kobiety, mężczyźni i dzieci mogą być wykorzystywani w równym stopniu. Ta forma wyzysku jest zatem znacznie bardziej opłacalna dla przestępców niż czysty wyzysk seksualny i możliwe jest, że obywatele Ukrainy przebywający w krajach UE, w większości w Polsce, mogą paść ofiarą tej formy wyzysku w nadchodzących latach.

W Polsce obserwuje się również wzrost wykorzystania nowych technologii w handlu ludźmi, wraz z rosnącym wykorzystaniem platform internetowych i mediów społecznościowych do rekrutacji ofiar. Niepokojący jest również wzrost handlu dziećmi.

2. Ramy prawne i polityczne

2.1. Aktualne przepisy i polityka dotyczące handlu dziećmi

W Polsce handel ludźmi oznacza „rekrutację, transport, przemieszczanie, przekazywanie, ukrywanie lub utrzymywanie osób przy użyciu przemocy lub groźby, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd lub wyzysku błędu lub niezdolności do właściwego rozumienia podejmowanych działań, nadużycia relacji zależności, wykorzystania sytuacji krytycznej lub bezradności, oferowania lub przyjmowania korzyści majątkowej lub osobistej lub jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą, w celu wykorzystania, nawet za zgodą ofiary, w szczególności w prostytutce, pornografii lub innych formach wykorzystywania seksualnego, pracy lub usług przymusowych, żebractwa, niewolnictwa lub innych form wykorzystywania poniżających godność ludzką, lub w celu pobierania komórek, tkanek lub organów z naruszeniem prawa”. Jeżeli czyn dotyczy dziecka, stanowi on handel ludźmi, nawet jeśli nie zastosowano żadnego z wyżej wymienionych środków.¹

¹ Artykuł 115 § 22 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, tekst jednolity: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970880553>.

Polskie prawo nie zawiera odrębnego terminu prawnego „handel dziećmi”, dlatego wszystkie przepisy dotyczące handlu ludźmi należy interpretować również w kontekście handlu dziećmi. W związku z tym analiza zjawiska handlu dziećmi opiera się przede wszystkim na przepisach polskiego kodeksu karnego, w szczególności na art. 115 § 22, który zawiera ogólną definicję handlu ludźmi. Na podstawie tego przepisu kwalifikacja prawna czynu zależy od tego, czy ofiarą jest osoba dorosła, czy dziecko. W przypadku dziecka kluczowym elementem jest zamiar wykorzystania, a nie stosowanie środków przymusu lub oszustwa. Aby więc uznać popełnienie przestępstwa, wystarczy udowodnić cel wykorzystania, niezależnie od tego, czy dziecko wyraziło na to zgodę, czy też zastosowano typowe metody handlu ludźmi.

W oparciu o tę interpretację handel dziećmi można opisać jako rekrutację, transport, dostarczanie, przekazywanie, ukrywanie lub przyjmowanie dzieci w celu wykorzystywania ich, np. w prostytucji, pornografii, przymusowej pracy lub usługach, żebractwie, niewolnictwie lub innych praktykach poniżających godność ludzką, lub w celu nielegalnego pobierania tkanek lub organów, nawet jeśli odbywa się to za zgodą dziecka i bez użycia środków przymusu.

Należy również podkreślić, że prawo polskie nie wymaga, aby transakcja finansowa lub materialna miała miejsce, żeby czyn został zakwalifikowany jako handel ludźmi. To rozróżnienie ma kluczowe znaczenie przy ocenie spraw dotyczących wykorzystywania dzieci. Chociaż termin „handel ludźmi” jest często potocznie kojarzony z kupnem i sprzedażą osób, definicja prawna koncentruje się raczej na wykorzystywaniu niż na samej transakcji. W związku z tym nacisk na udowodnienie dosłownej sprzedaży może prowadzić do błędnej klasyfikacji i niedostatecznej identyfikacji przypadków handlu ludźmi.

Polski kodeks karny w art. 189a § 1 wyraźnie kryminalizuje czyn handlu ludźmi i określa stosowne kary. W wyniku nowelizacji wprowadzonej ustawą z dnia 7 lipca 2022 r., która weszła w życie 1 października 2023 r., kary zostały znacznie zaostrzone do kary pozbawienia wolności na okres nie krótszy niż trzy lata. W przypadku okoliczności obciążających kara może zostać przedłużona do 25 lat pozbawienia wolności.²

Warto zauważyć, że polskie prawo karne nie przewiduje wyższej kary podstawowej, gdy ofiarą jest dziecko, chociaż udział dziecka może stanowić okoliczność obciążającą podczas orzekania kary. Podwyższenie kar w 2023 r. odzwierciedla szerszą tendencję do harmonizacji polskich przepisów prawnych z międzynarodowymi i unijnymi standardami w zakresie zwalczania handlu ludźmi.

Uznając luki w ramach prawnych, rząd pracuje nad projektem ustawy o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi, której celem jest konsolidacja i wyjaśnienie istniejących fragmentarycznych przepisów prawnych. Trwa również ocena dotycząca ewentualnego powołania krajowego sprawozdawcy ds. handlu ludźmi, zgodnie z międzynarodowymi dobrymi praktykami. W międzyczasie przeglądy legislacyjne będą

² (Art. 189a § 1, zmieniony ustawą z dnia 7 lipca 2022 r., Dz. U. 2022, poz. 1600: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970880553>).

nadal koncentrować się na poprawie mechanizmów odszkodowań dla ofiar, reakcji wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych oraz ochrony przed pracą przymusową.

Przeciwdziałanie handlowi ludźmi w Polsce opiera się na dobrze skonstruowanej strategii krajowej, która stale ewoluuje w odpowiedzi na zmieniające się wyzwania zarówno na poziomie krajowym, jak i globalnym. Przyjęcie Krajowego planu działania przeciwko handlowi ludźmi na lata 2025–2027³ (dalej: KPA) oznacza, że rząd polski ponownie potwierdził swoje zaangażowanie na rzecz kompleksowego, wielosektorowego podejścia do zapobiegania handlowi ludźmi, ścigania sprawców oraz ochrony ofiar.

NAP definiuje jasne cele: podniesienie świadomości społecznej, poprawę jakości i dostępności wsparcia dla ofiar, zwłaszcza dla dzieci, zwiększenie skuteczności reakcji wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, rozszerzenie szkoleń dla profesjonalistów, wzmocnienie współpracy międzynarodowej oraz wzbogacenie gromadzenia i analizy danych związanych z handlem ludźmi. Cele te realizowane są poprzez szczegółowe działania organizowane w wielu obszarach interwencji, od edukacji publicznej po reformę ustawodawczą. Ocena i rozliczalność są wbudowane w strukturę NAP. Każde zadanie ma przypisane konkretne wskaźniki efektywności, a realizacja jest corocznie oceniana przez międzyresortowy zespół. Oceny te są przekazywane do krajowych raportów składanych premierowi i organizacjom międzynarodowym, zapewniając przejrzystość i ciągłe doskonalenie. NAP kładzie duży nacisk na współpracę międzynarodową. Polskie prezydencje w Radzie Unii Europejskiej i w Radzie Państw Morza Bałtyckiego są postrzegane jako strategiczne okazje do rozwoju współpracy regionalnej w zakresie zwalczania handlu ludźmi. W Polsce oczekuje się również wdrożenia zmienionej dyrektywy UE 2024/1712⁴ i reagować na zalecenia GRETA Rady Europy, w szczególności w zakresie zwiększenia ochrony ofiar, poprawy dostępu do odszkodowań i zapewnienia odpowiedniej pomocy prawnej.

Szkolenia i budowanie potencjału stanowią główny punkt programu NAP. Funkcjonariusze policji, straż graniczna, prokuratorzy, sędziowie, pracownicy socjalni i pracownicy konsulatów przejdą specjalistyczne szkolenia dostosowane do ich roli w identyfikowaniu i wspieraniu ofiar lub ściganiu sprawców. Dodatkowe warsztaty są skierowane do inspektorów pracy, władz miejskich, pracowników szkół i organizacji pozarządowych. Co ważne, plan kładzie nacisk na szkolenia dla osób pracujących bezpośrednio z obcokrajowcami, takich jak pracownicy ośrodków dla uchodźców, konsulatów i urzędów pracy, aby zapewnić im umiejętność rozpoznawania oznak handlu ludźmi i reagowania na nie. Duży nacisk kładzie się również na wyposażenie

³ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Krajowy plan działania przeciwko handlowi ludźmi na lata 2025–2027, Warszawa, kwiecień 2024 r. Dostępny pod linkiem: <https://www.gov.pl/attachment/086bb484-3761-4035-b46e-dcb16170f4f2>.

⁴ Parlament Europejski i Rada, dyrektywa (UE) 2024/1712 z dnia 13 czerwca 2024 r. zmieniająca dyrektywę 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, L 1712, 24 czerwca 2024 r. Dostępna pod linkiem: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1712/oj>.

pracodawców, szczególnie w sektorach znanych z ryzyka wyzysku, w wiedzę na temat etycznej rekrutacji i obowiązków w zakresie należytej staranności.

[Krajowy Mechanizm Referencyjny](#) (zwany dalej NRM) został ustanowiony jako pierwsze zobowiązanie Polski w walce z handlem ludźmi. Jest to kompleksowy dokument określający rolę organizacji zainteresowanych stron w Polsce w zwalczaniu handlu ludźmi, identyfikacji ofiar i udzielaniu im wsparcia.

Wykorzystanie technologii sztucznej inteligencji

W ostatnich latach Polska podjęła progresywne działania w kierunku włączenia sztucznej inteligencji (AI) do krajowych ram zwalczania handlu ludźmi, szczególnie w odniesieniu do wykrywania i ścigania przestępstw związanych z wykorzystywaniem seksualnym dzieci. Wysiłki te są zgodne z bardziej ogólnymi priorytetami UE i zostały wzmocnione dzięki współpracy międzynarodowej, zwłaszcza z Interpolem i Europolem.

Kluczowym obszarem zastosowania sztucznej inteligencji w Polsce jest identyfikacja i analiza materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci. Jak wskazano w krajowym planie działania, polskie organy ścigania ściśle współpracują z międzynarodową bazą danych Interpolu dotyczącą seksualnego wykorzystywania dzieci (ICSE). Ta globalna baza danych wykorzystuje algorytmy dopasowywania skrótów oparte na sztucznej inteligencji do porównywania nowo zidentyfikowanych treści cyfrowych ze znanymi materiałami przedstawiającymi seksualne wykorzystywanie dzieci, umożliwiając szybką klasyfikację i pomagając w identyfikacji ofiar. System ICSE zwiększa efektywność prac śledczych, sygnalizując nieznane wcześniej materiały do analizy kryminalistycznej i potencjalnie dopasowując je do znanych ofiar lub zaginionych dzieci.

Krajowa platforma zgłaszania materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci, Dyżurnet.pl, obsługiwana przez NASK (Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa), wykorzystuje mechanizmy oparte na sztucznej inteligencji do obsługi zgłoszeń dotyczących nielegalnych treści w Internecie. Zgodnie z raportem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji dotyczącym handlu ludźmi z 2023 r. platforma ta wykorzystuje zautomatyzowane narzędzia do segregacji i kategoryzacji tysięcy zgłoszonych przez użytkowników incydentów związanych z podejrzeniem posiadania materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci oraz powiązanych zagrożeń. Ten system ustalania priorytetów umożliwia polskim organom ścigania szybsze reagowanie i skuteczniejsze przydzielanie zasobów do spraw o wysokim priorytecie.⁵

Sztuczna inteligencja jest również wykorzystywana do monitorowania środowisk cyfrowych w czasie rzeczywistym, w tym stref wysokiego ryzyka, takich jak dark web, szyfrowane czaty i popularne platformy mediów społecznościowych. Algorytmy sztucznej inteligencji wspierają policję i straż graniczną w identyfikowaniu wzorców

⁵ Tak samo jak powyżej.

zgodnych z uwodzeniem, rekrutacją online lub sprzedażą dzieci. Technologie te są szkolone w zakresie rozpoznawania sygnałów językowych, zachowań budzących podejrzenia oraz interakcji sieciowych, które mogą wskazywać na działania związane z handlem dziećmi. Jak zauważono w raporcie GREТА⁶ z 2023 r., narzędzia takie mają zasadnicze znaczenie dla wczesnego wykrywania i likwidowania sieci handlu ludźmi w Internecie.

Zaawansowane narzędzia do rozpoznawania obrazów i porównywania danych biometrycznych są wykorzystywane do skuteczniejszego identyfikowania ofiar handlu ludźmi. Organy ścigania mogą porównywać cechy twarzy, tatuaże, blizny i inne cechy identyfikacyjne z materiałów zabezpieczonych (np. CSAM) z bazami danych osób zaginionych lub wcześniej zidentyfikowanych ofiar. W krajowym planie działania podkreślono znaczenie rozszerzenia tych możliwości, zwłaszcza w celu identyfikowania nieletnich ofiar, zanim ponownie padną ofiarą przemocy lub dalszego wykorzystywania.

Wśród nowych zastosowań sztucznej inteligencji w Polsce znajduje się również modelowanie predykcyjne służące do oceny prawdopodobieństwa wystąpienia działalności związanej z handlem ludźmi. Modele te analizują różnorodne zbiory danych, takie jak nieregularne przepływy migracyjne, nietypowe wzorce wizowe, wcześniejsze zgłoszenia przestępstw i ślady cyfrowe, w celu wskazania osób lub sieci, które mogą stanowić podwyższone ryzyko handlu ludźmi. Narzędzia te wspierają proaktywne działania policyjne, umożliwiając jednostkom takim jak Straż Graniczna skupienie się na sprawach o największym potencjalnym zagrożeniu⁷.

2.2. Skuteczność ram prawnych

Mocne strony systemu i ostatnie postępy

Jednym z najważniejszych osiągnięć instytucjonalnych było utworzenie we wrześniu 2023 r. międzyresortowego zespołu ds. przeciwdziałania handlowi ludźmi, który zastąpił poprzedni organ doradczy. Zespół ten, działający obecnie pod zwierzchnictwem premiera, poprawił koordynację międzyresortową, zwłaszcza w sytuacji, gdy presja migracyjna, spotęgowana wojną na Ukrainie, zwiększyła podatność na handel ludźmi. Krajowy plan działania przeciwko handlowi ludźmi (2022–2024) i jego następca na lata 2025–2027 określają skoordynowane cele skoncentrowane na podnoszeniu świadomości, poprawie standardów wsparcia ofiar i wzmocnieniu współpracy międzynarodowej. W rezultacie Polska została podniesiona do poziomu 1 w raporcie Departamentu Stanu USA dotyczącym handlu ludźmi za rok

⁶ Rada Europy, Grupa Ekspertów ds. Działań przeciwko Handlowi Ludźmi (GREТА). Raport oceniający dotyczący Polski: Trzecia runda oceny – dostęp do wymiaru sprawiedliwości i skutecznych środków odwoławczych dla ofiar handlu ludźmi. Strasburg, czerwiec 2023 r. Dostępny pod linkiem: <https://rm.coe.int/greta-evaluation-report-on-poland-3rd-evaluation-round-greta-2023-08-a/1680ab7039>

⁷ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Krajowy plan działania przeciwko handlowi ludźmi na lata 2025–2027, Warszawa, 2024. s. 18. Dostępne pod linkiem: <https://www.gov.pl/attachment/5261cc29-b043-423f-a8b8-cfa540843dd2>

2024⁸, wskazując, że obecnie w pełni spełnia minimalne standardy dotyczące eliminacji handlu ludźmi. Postęp ten odzwierciedla znaczną poprawę w kluczowych obszarach, w tym wzrost liczby postępowań karnych i wyroków skazujących handlarzy ludźmi, zwiększenie finansowania usług dla ofiar oraz wdrożenie krajowego planu działania — co stanowi pierwszy wzrost odpowiednio od ośmiu i sześciu lat.

Raport Departamentu Stanu USA z 2024 r. również zwrócił uwagę na pewne kwestie budzące niepokój, takie jak mniejsza liczba zidentyfikowanych ofiar w porównaniu z poprzednimi latami oraz brak centralnego mechanizmu gromadzenia statystyk dotyczących działań organów ścigania. Ponadto pojawiły się obawy dotyczące zdolności systemu krajowego do reagowania na potrzeby dzieci bez opieki, które pozostają narażone na handel ludźmi.⁹ Okrągły stół GRETA, który odbył się w 2025 r.¹⁰ uznała formalne przyjęcie przez Polskę nowego planu działania i pochwaliła jego ukierunkowanie na poprawę dostępu do pomocy prawnej, odszkodowań i wsparcia uwzględniającego traumę, zwłaszcza dla dzieci.

Raport z realizacji Krajowego Planu Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi (KPD) na rok 2023¹¹ dokumentuje szeroko zakrojone inicjatywy szkoleniowe skierowane do policji, straży granicznej, inspektorów pracy i pracowników wymiaru sprawiedliwości. Działania te miały na celu budowanie potencjału w zakresie identyfikacji ofiar oraz lepszego zrozumienia dynamiki handlu ludźmi. W ramach tych wysiłków zaktualizowano narzędzia operacyjne, w tym algorytm postępowania organów ścigania w sprawach dotyczących handlu ludźmi¹² a także praktyczny podręcznik „Krajowe mechanizmy kierowania ofiar” zawierający przegląd praktycznych procedur instytucjonalnych skupiających się na identyfikacji i ochronie ofiar handlu ludźmi.

Stałe luki i ograniczenia strukturalne

Pomimo postępów krajowego mechanizmu przeciwdziałania handlowi ludźmi, nadal istnieją liczne trudności ograniczające jego zdolność do zapewnienia spójnej i skutecznej ochrony, szczególnie dzieciom. We wszystkich cytowanych raportach jako poważny problem wskazano niedostateczną identyfikację dzieci będących ofiarami handlu ludźmi. W roku 2023 tylko 11 dzieci zostało oficjalnie uznanych za ofiary handlu ludźmi spośród ponad tysiąca zgłoszonych przypadków. Raport KPD (2023) wskazuje

⁸ Raport Departamentu Stanu USA dotyczący handlu ludźmi w 2024 r.: Polska. Biuro ds. Monitorowania i Zwalczania Handlu Ludźmi. Dostępny pod linkiem: <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/poland/>

⁹ Departament Stanu USA, 2024. Wpływ traumy na dzieci, które przeżyły handel ludźmi. Biuro ds. Monitorowania i Zwalczania Handlu Ludźmi. Dostępne pod linkiem: <https://2021-2025.state.gov/the-impact-of-trauma-on-child-trafficking-survivors/>

¹⁰ Rada Europy, Okrągły stół poświęcony postępom Polski w zwalczaniu handlu ludźmi, Warszawa, 28 lutego 2025 r. Dostępne pod linkiem: <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/-/round-table-discussion-on-poland-s-progress-in-combating-human-trafficking>

¹¹ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Raport z realizacji Krajowego Planu Działania przeciwko Handlowi Ludźmi 2023, Warszawa, marzec 2024 r. Dostępny pod linkiem: <https://www.gov.pl/attachment/caa1a072-6791-44eb-8b2a-fb60e89ba386>

¹² Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Algorytm postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi, Warszawa, 2021. Dostępny pod linkiem: <https://www.gov.pl/attachment/f403cd82-fa2b-4e47-ade5-bab52f6cb5c9>

na trudności w rozpoznawaniu oznak wykorzystywania dzieci, zwłaszcza gdy dzieciom towarzyszą opiekunowie lub gdy wykonują one nieformalną pracę.¹³ Luka ta jest pogłębiona przez niewystarczające szkolenia pracowników pierwszej linii dotyczące dzieci oraz ograniczone protokoły kontroli dzieci bez opieki i dzieci ubiegających się o azyl.¹³ Nadal nie istnieje jednolity krajowy mechanizm gromadzenia i analizowania danych dotyczących handlu ludźmi. Niespójne metody stosowane przez organy ścigania, służby socjalne i organy sądowe utrudniają wykrywanie trendów lub ocenę skutków interwencji. Raport KPD (2023) wyraźnie wskazuje to jako słabość strukturalną, która podważa tworzenie polityki opartej na dowodach.

Chociaż Krajowe Centrum Konsultacji i Interwencji (KCIK) oraz Ministerstwo Sprawiedliwości udzielają ofiarom pomocy prawnej i psychologicznej, zakres tych usług jest ograniczony, podobnie jak ich zasięg geograficzny. Według raportu KPD z 2023 r. tylko 21 ofiar otrzymało kompleksowe wsparcie od ministerstwa w 2023 r. Specjalistyczne usługi w zakresie ochrony dzieci, takie jak bezpieczne zakwaterowanie, opieka traumatologiczna lub programy reintegracji, pozostają rzadkością, szczególnie poza dużymi ośrodkami miejskimi. Ponadto młode ofiary, które ukończyły 18 lat, często spotykają się z nagłym zakończeniem wsparcia bez odpowiednich form dalszej pomocy.

Chociaż Polska zmieniła swój kodeks karny ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. (obowiązującą od dnia 1 października 2023 r.), zwiększając kary za handel ludźmi na mocy art. 189a, nadal istnieją inne luki prawne. Praca przymusowa pozostaje niejasno zdefiniowana w prawie krajowym i nie ma odrębnej definicji prawnej handlu dziećmi. Ten brak komplikuje ściganie przestępstw i ogranicza dostosowanie do dyrektywy UE w sprawie zwalczania handlu ludźmi (2011/36/UE) oraz konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi.¹⁴ Problemy jurysdykcyjne związane z wyznaczaniem opiekunów prawnych dla dzieci będących ofiarami przemocy, zwłaszcza w nagłych przypadkach medycznych, nadal utrudniają podjęcie szybkiej interwencji. Ponadto opóźnienia proceduralne często uniemożliwiają szybkie skierowanie dzieci do placówek opiekuńczych, zwłaszcza w gminach wiejskich lub dysponujących ograniczonymi zasobami.

Według raportu GRETA, aby wypełnić te luki, Polska powinna nadać priorytet następującym działaniom:

- Scentralizowany system identyfikacji ofiar i zarządzania danymi,
- Kompleksowa reforma prawna, w tym kodyfikacja pracy przymusowej i uznanie handlu dziećmi za przestępstwo,
- Rozbudowa i decentralizacja usług wsparcia skierowanych specjalnie do dzieci oraz

¹³ Raport dotyczący handlu ludźmi 2023r, Departament Porządku Publicznego, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Rzeczpospolita Polska. Dostępny pod linkiem: <https://www.gov.pl/attachment/4e38905b-d243-44a8-bdfb-7530c871a1a2>

¹⁴ Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, L 101, 15 kwietnia 2011 r., s. 1–11. Dostępne pod linkiem: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/36/oj/eng>

- Obowiązkowe szkolenia uwzględniające specyfikę dzieci dla profesjonalistów z zakresu policji, opieki zdrowotnej, edukacji i wymiaru sprawiedliwości.

3. System instytucjonalny

3.1. Instytucje publiczne

W Krajowym Mechanizmie Identyfikacji i Kierowania Ofiari Handlu Ludźmi uczestniczą następujące instytucje, odpowiedzialne za kształtowanie polityki publicznej i wdrażanie działań rządowych w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi:

[Międzyresortowy Zespół ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi](#) został powołany 18 września 2023 r. po podpisaniu przez premiera zarządzenia nr 392 w sprawie jego utworzenia. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele organów rządowych, organów ścigania i organizacji pozarządowych. Do zadań zespołu należą:

- Koordynacja polityki w zakresie zwalczania handlu ludźmi w Polsce
- Ocena realizacji programów mających na celu zwalczanie i zapobieganie handlowi ludźmi
- Inicjowanie działań podejmowanych w celu zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi
- Przygotowywanie projektów krajowych planów działania przeciwko handlowi ludźmi, monitorowanie wykonalności planowanych zadań oraz przygotowywanie rocznych sprawozdań z realizacji krajowego planu działania.

Przewodniczącym zespołu jest minister spraw wewnętrznych i administracji, a wiceprzewodniczącym – sekretarz stanu lub podsekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, do którego zakresu działania należą sprawy z zakresu zwalczania handlu ludźmi. W ramach zespołu interdyscyplinarnego powoływane są dwie grupy robocze:

- grupa robocza ds. monitorowania realizacji Krajowego Planu Działania
- grupa robocza ds. wsparcia ofiar handlu ludźmi

Dodatkowe grupy ad hoc powoływane są w celu realizacji zadań wskazanych w Planie Działania.

Wydział ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi, Przestępstwom z Nienawiści i Działaniom Wspierającym w [Departamencie Porządku Publicznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji](#) jest organem publicznym odpowiedzialnym za nadzorowanie polityki przeciwdziałania handlowi ludźmi. Jego zadania obejmują:

- prowadzenie portalu poświęconego zwalczaniu handlu ludźmi
- 24-godzinna infolinia
- monitorowanie postępów działań realizowanych w ramach planu działania
- zapewnienie dostępu do pomocy medycznej i prawnej, wsparcia psychospołecznego, zaspokojenia podstawowych potrzeb, takich jak żywność, odzież, artykuły higieny osobistej i bezpieczne zakwaterowanie
- proponowanie działań do uwzględnienia w kolejnych planach działania
- monitorowanie skuteczności działań administracji publicznej w zakresie wsparcia i ochrony ofiar

- prowadzenie Krajowego Centrum Konsultacji i Interwencji dla Ofiar Handlu Ludźmi (KCIK)
- wspieranie pracy zespołu ds. zwalczania handlu ludźmi i grup roboczych
- podnoszenie świadomości w zakresie handlu ludźmi

Urząd ds. Cudzoziemców odpowiada za zarządzanie migracją w Polsce zgodnie z rządową polityką migracyjną. W ramach tych zadań odpowiada za identyfikację ofiar handlu ludźmi wśród cudzoziemców przybywających do Polski. Urząd może ustalić, czy cudzoziemcy ubiegający się o ochronę międzynarodową w Polsce są ofiarami handlu ludźmi.

Policja krajowa posiada Wydział ds. Zwalczania Handlu Ludźmi w Centralnym Biurze Śledczym Komendy Głównej Policji, który jest odpowiedzialny za prowadzenie dochodzeń w sprawie sieci handlarzy ludźmi. Koordynator ds. zwalczania handlu ludźmi kieruje działaniami w tym zakresie w komendzie głównej, a grupy zadaniowe w komendach regionalnych prowadzą dochodzenia w sprawach handlu ludźmi, pornografii dziecięcej i wykorzystywania seksualnego dzieci. Jego rolą jest zwalczanie przestępstw związanych z handlem ludźmi, pedofilią i pornografią dziecięcą, a także przestępstw związanych z wykorzystywaniem seksualnym i molestowaniem. Nadzoruje on również i koordynuje pracę jednostek ds. zwalczania handlu ludźmi w wydziałach kryminalnych regionalnych komend policji. Do jego zadań należy wykrywanie i ściganie sprawców handlu ludźmi, sprawowanie nadzoru oraz koordynacja działań w tym obszarze, identyfikacja ofiar handlu ludźmi oraz wspieranie procesu ich identyfikacji, udział w operacjach międzynarodowych – w szczególności we wspólnych zespołach śledczych powoływanych w celu zwalczania tego przestępstwa – a także rozwijanie współpracy poza policyjnej oraz organizowanie i prowadzenie szkoleń dla funkcjonariuszy służb kryminalnych w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi. Departament ściśle współpracuje z organami wymiaru sprawiedliwości, administracją publiczną i państwowymi instytucjami kontrolnymi, organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorstwami użyteczności publicznej. Departament współpracuje również z agencjami na szczeblu międzynarodowym, takimi jak Europol.

Polska Straż Graniczna odgrywa znaczącą rolę w zwalczaniu handlu ludźmi w odniesieniu do cudzoziemców wjeżdżających do kraju. Funkcjonariusze Straży Granicznej są często pierwszym punktem kontaktu z ofiarami i sprawcami i mają za zadanie identyfikować ofiary handlu ludźmi. Zarząd Operacyjno-Śledczy Komendy Głównej Straży Granicznej koordynuje realizację projektów wynikających z KPN, a także merytorycznie nadzoruje działania jednostek organizacyjnych Straży Granicznej związane ze zwalczaniem i zapobieganiem handlowi ludźmi w Polsce. Straż Graniczna dysponuje wyspecjalizowanym zespołem centralnym oraz regionalnymi koordynatorami ds. zwalczania handlu ludźmi i ma za zadanie monitorować handel transgraniczny. W każdej jednostce Straży Granicznej w ramach Departamentu Operacyjno-Śledczego powołuje się koordynatora ds. zwalczania handlu ludźmi, którego zadaniem jest koordynacja działań i współpraca z odpowiednimi jednostkami

Co-funded by
the European Union

Straży Granicznej, Policji i innymi instytucjami zaangażowanymi w zwalczanie handlu ludźmi.

[Rzecznik Praw Dziecka](#) chroni prawa dzieci zgodnie z polską konstytucją, Konwencją o prawach dziecka oraz polską ustawą o Rzeczniku Praw Dziecka. W szczególności Rzecznik jest odpowiedzialny za ochronę prawa dzieci do życia i zdrowia, wychowania w rodzinie, godziwych warunków społecznych dla rozwoju oraz prawa do edukacji. Rzecznik zwraca się zarówno do organizacji rządowych, jak i pozarządowych. Biuro Rzecznika prowadzi całodobową infolinię, która działa zarówno poprzez dedykowaną bezpłatną linię telefoniczną, jak i czat internetowy, z którego mogą korzystać dzieci.

Na szczeblu regionalnym wojewódzkie zespoły ds. przeciwdziałania handlowi ludźmi składają się z przedstawicieli różnych instytucji publicznych, organów ścigania i organizacji pozarządowych działających na szczeblu regionalnym. Zespoły te zajmują się wdrażaniem działań na szczeblu regionalnym i pomocą ofiarom, w tym dzieciom. O udziale poszczególnych instytucji w zespołach wojewódzkich decyduje wojewoda. W skład zespołów wchodzi następujące organy władzy publicznej na szczeblu regionalnym: policja, straż graniczna, prokuratura, inspekcja pracy, władze samorządowe oraz lokalne organizacje pozarządowe. Zespoły koordynują działania mające na celu zapobieganie handlowi ludźmi i zwalczanie tego procederu na szczeblu regionalnym.

Departament ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji w Prokuraturze Krajowej odpowiada za zwalczanie handlu ludźmi i koordynację działań prokuratorskich w tym obszarze. Do jego podstawowych zadań należy nadzorowanie i prowadzenie postępowań przygotowawczych w sprawach dotyczących przestępczości zorganizowanej i transgranicznej, w tym cyberprzestępczości i przestępstw związanych z zaawansowanymi technologiami. Departament nadzoruje biura regionalne, uczestniczy w postępowaniach sądowych i kieruje dochodzeniami w sprawach dotyczących handlu ludźmi, korupcji, prania brudnych pieniędzy, nielegalnych substancji, handlu bronią i porwań dla okupu. Gromadzi i analizuje dane dotyczące przestępczości zorganizowanej, wspiera współpracę międzynarodową (w tym poprzez Eurojust i OLAF) oraz zapewnia koordynację działań z innymi organami państwowymi. Ponadto przygotowuje projekty aktów prawnych, nadzoruje wybrane sprawy, składa sprawozdania organom krajowym oraz monitoruje pracę prokuratury w zakresie swoich kompetencji.

W zakresie wsparcia i ochrony ofiar [Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej](#) odpowiada za identyfikację ofiar handlu ludźmi i udzielanie im pomocy. W szczególności ministerstwo współfinansuje i nadzoruje Krajowe Centrum Konsultacji i Interwencji dla Ofiar Handlu Ludźmi (KCIK). Ministerstwo odpowiada również za nadzorowanie pracy przymusowej i handlu ludźmi w celach zarobkowych, w tym dzieci. Ministerstwo jest stałym członkiem międzyresortowego zespołu ds. zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi, kierowanego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, oraz opracowuje kampanie uświadamiające i programy szkoleniowe dla pracowników socjalnych, personelu schronisk i władz lokalnych w

Co-funded by
the European Union

zakresie identyfikacji i wsparcia ofiar. Ponadto ministerstwo współpracuje z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i międzynarodowymi partnerami w zakresie zwalczania handlu ludźmi, zapewniając fundusze i współpracując z organizacjami pozarządowymi, które udzielają wsparcia ofiarom. Wreszcie ministerstwo uczestniczy w inicjatywach unijnych i międzynarodowych oraz koordynuje działania związane z powrotem i reintegracją polskich obywateli, którzy padli ofiarą handlu ludźmi za granicą.

Wspomniane powyżej [Krajowe Centrum Konsultacji i Interwencji dla Ofiar Handlu Ludźmi \(KCIK\)](#) jest finansowane przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i zajmuje się zwalczaniem handlu ludźmi w Polsce. W szczególności odpowiada ono za:

- rozpoznawanie ofiar handlu ludźmi, działania interwencji, udzielanie doradztwa prewencyjnego,
- zapewnienie schronienia, wsparcia prawnego i integracyjnego ofiarom handlu ludźmi,
- doradztwo dla instytucji i organizacji oraz specjalistyczne schronisko dla ofiar,
- wspieranie organizacji pracujących z ofiarami handlu ludźmi i ich rodzinami, osobami narażonymi na ryzyko handlu ludźmi, a także organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

[Państwowa Inspekcja Pracy \(PIP\)](#) jest odpowiedzialna za monitorowanie przestrzegania przepisów prawa pracy i zatrudniania dzieci. Inspektorzy PIP są przeszkoleni w zakresie rozpoznawania oznak handlu dziećmi w celu wykorzystania ich do pracy przymusowej.

3.2. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego

Wymienione poniżej organizacje odgrywają kluczową rolę w działaniach Polski na rzecz zwalczania handlu dziećmi, ochrony dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji oraz zapewniania niezbędnych usług wsparcia. Ich współpraca z partnerami krajowymi i międzynarodowymi zwiększa skuteczność działań mających na celu ochronę praw i dobra dzieci.

1. La Strada Polska ([FUNDACJA przeciwko HANDLOWI LUDŹMI I NIEWOLNICTWU](#))

- Zakres działalności: bezpośrednia pomoc, tj. wsparcie prawne, psychologiczne i społeczne dla ofiar, prowadzenie dwóch schronisk, jednego specjalizującego się w pomocy dorosłym kobietom, a drugiego oferującego zakwaterowanie na zasadzie rotacji dla mężczyzn i rodzin, całodobowa infolinia dla ofiar, ich rodzin i osób poszukujących informacji na temat bezpiecznej migracji i pracy za granicą, profilaktyka i edukacja, tj. kampanie uświadamiające, sesje edukacyjne w szkołach, profesjonalne programy szkoleniowe dla organów ścigania, straży granicznej, służb socjalnych i edukacyjnych, rzecznictwo i zaangażowanie w politykę. Obecnie prowadzi KCIK, zapewniając wyspecjalizowany personel i schronisko dla ofiar w Warszawie na podstawie umowy z Fundacją Dialog.

Co-funded by
the European Union

- Zasięg geograficzny: ogólnokrajowy, z siedzibą w Warszawie. Chociaż organizacja koncentruje się przede wszystkim na Polsce, angażuje się również w inicjatywy i współpracę transgraniczną, szczególnie w kontekście europejskim.
- Grupy docelowe: osoby dotknięte lub zagrożone handlem ludźmi, ofiary handlu ludźmi w celu wykorzystywania seksualnego, pracy przymusowej lub innych form współczesnego niewolnictwa, dzieci i młodzież narażone na wykorzystywanie, migranci i uchodźcy poszukujący pracy lub azylu, którzy mogą być narażeni na handel ludźmi, specjaliści i instytucje.

2. [Fundacja Dialog](#)

- Zakres działalności: bezpośrednia pomoc ofiarom poprzez wsparcie prawne, psychologiczne i społeczne. Organizacja działa z Białegostoku i koncentruje się na wsparciu regionalnym, szczególnie w województwie podlaskim. Obecnie prowadzi KCIK we współpracy z La Strada Polska, zapewniając wyspecjalizowany personel i schronienie dla ofiar.
- Zasięg geograficzny: siedziba główna w Białymstoku, usługi na terenie województwa podlaskiego oraz współpraca z partnerami krajowymi w celu zapewnienia zasięgu ogólnokrajowego.
- Grupy docelowe: uchodźcy i migranci, ofiary handlu ludźmi, osoby wykluczone społecznie, rodziny i dzieci.

3. [Stowarzyszenie PoMoc](#)

- Zakres działalności: wsparcie kobiet i dzieci będących ofiarami przemocy, wykorzystywania i handlu ludźmi, prowadzenie punktu konsultacyjnego oferującego pomoc psychologiczną, prawną i społeczną, zapewnienie bezpiecznego schronienia kobietom i dzieciom uciekającym przed przemocą, realizacja programów edukacyjnych i profilaktycznych mających na celu zwalczanie przemocy i handlu ludźmi, angażowanie się w kampanie promujące prawa człowieka i równouprawnienie płci.
- Zasięg geograficzny: Siedziba główna znajduje się w Katowicach, a działalność obejmuje przede wszystkim lokalną społeczność. Dzięki partnerstwom organizacja rozszerza swój wpływ na terenie całej Polski.
- Grupy docelowe: kobiety i dzieci, które doświadczyły przemocy domowej lub handlu ludźmi, osoby, które przeżyły prześladowania, w tym ocaleni z Holocaustu, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym.

4. [Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę – FDDS](#)

- Zakres działalności: Świadczy kompleksowe usługi w zakresie przeciwdziałania przemocy i wykorzystywaniu seksualnemu dzieci, w tym pomoc psychologiczną, medyczną i prawną. Prowadzi ośrodki pomocy dzieciom i oferuje wsparcie dzieciom uczestniczącym w postępowaniach sądowych. Angażuje się w kampanie edukacyjne i programy profilaktyczne.

Co-funded by
the European Union

- Zasięg geograficzny: Działa na terenie całego kraju, a jego siedziba znajduje się w Warszawie.
 - Grupy docelowe: Dzieci i młodzież doświadczające przemocy lub wykorzystywania, ich rodziny i opiekunowie.
5. ITAKA Fundacja Itaka - Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych ([ITAKA](#))
- Zakres działalności: Specjalizuje się w poszukiwaniu osób zaginionych, w tym dzieci, oraz zapewnia wsparcie ich rodzinom. Prowadzi infolinię 116 000 dla zaginionych dzieci w Polsce.
 - Zasięg geograficzny: Działalność na terenie całej Polski.
 - Grupy docelowe: Zaginione dzieci i ich rodziny, którym oferuje pomoc w poszukiwaniach oraz wsparcie emocjonalne.
6. Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, ([CPPHN](#))
- Zakres działalności: CPPHN zapewnia bezpłatne porady prawne, monitorowanie praw człowieka, strategiczne procesy sądowe, działania na rzecz ochrony praw człowieka oraz inicjatywy edukacyjne mające na celu promowanie standardów praw człowieka. CPPHN prowadzi również misje informacyjne w ośrodkach dla uchodźców i miejscach zatrzymań w całej Polsce, zapewniając dostęp do pomocy prawnej dla potrzebujących.
 - Zasięg geograficzny: z siedzibą w Krakowie, CPPHN działa na całym obszarze kraju, z punktami pomocy prawnej w wielu polskich miastach, w tym w Krakowie, Rybniku, Wrocławiu, Poznaniu, Sopocie i Rzeszowie. Ponadto zapewniają pomoc prawną w ośrodkach dla osób ubiegających się o azyl i strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców.
 - Grupy docelowe: osoby ubiegające się o azyl i uchodźcy, osoby bezpaństwowe, ofiary handlu ludźmi, dzieci bez opieki i dzieci wymagające szczególnej troski, cudzoziemcy, którzy w Polsce stają przed wyzwaniami prawnymi.
7. [Stowarzyszenie Siemacha](#)
- Zakres działalności: Zapewnia opiekę dzieciom poprzez przedszkola, domy dziecka, programy edukacyjne, terapię i zajęcia sportowe. Kładzie nacisk na relacje między rówieśnikami i ustrukturyzowane codzienne harmonogramy, aby wspierać rozwój dziecka.
 - Zasięg geograficzny: Głównie w Krakowie, z obiektami w innych miastach, w tym w Tarnowie, Kielcach, Rzeszowie i Wrocławiu. Wikipedia
 - Grupy docelowe: Dzieci i młodzież wymagająca wsparcia społecznego, w tym osoby z rodzin o trudnej sytuacji życiowej.
8. Ogólnopolskiego Związku Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przesłaniem - [Subvenia Victima](#)
- Zakres działalności: Wsparcie ofiar przestępstw, w tym dzieci, poprzez federację stowarzyszeń. Oferuje usługi wsparcia, takie jak pomoc prawna, poradnictwo psychologiczne i wsparcie.
 - Zasięg geograficzny: Działa poprzez sieć 14 stowarzyszeń w całej Polsce.

Co-funded by
the European Union

- Grupy docelowe: Ofiary przestępstw, w tym dzieci dotknięte handlem ludźmi lub wyzyskiem.

3.3. Koordynacja i współpraca

Policja Polska prowadzi działania mające na celu zwalczanie i zapobieganie handlowi ludźmi w ramach prac różnych grup utworzonych w strukturze EMPACT (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats – Europejska Multidyscyplinarna Platforma Przeciwko Zagrożeniom Przestępczością).

Na szczególną uwagę zasługuje powołanie specjalnej grupy w związku z wojną w Ukrainie – platformy ds. handlu ludźmi (THB). Jej zadaniem jest identyfikowanie oraz zwalczanie zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się handlem ludźmi w celu wykorzystania seksualnego, pracy przymusowej lub innych form wyzysku na terenie UE, gdy sprawcy i/lub ofiary pochodzą z państw Partnerstwa Wschodniego (w szczególności z Ukrainy, a także – w zależności od sprawy – z Armenii, Azerbejdżanu, Gruzji i Mołdawii). Szczególny nacisk położono na przeciwdziałanie wykorzystywaniu uchodźców z Ukrainy.

Działania tej grupy wspierane są przez inne plany operacyjne, w tym organizację corocznego wydarzenia typu „hackathon”, podczas którego analizowane są zasoby internetowe – zarówno ogólnodostępne, jak i z tzw. dark webu – pod kątem ogłoszeń o pracy o charakterze seksualnym, mogących wskazywać na ryzyko handlu ludźmi. Zebrane informacje przekazywane są analitykom, którzy na ich podstawie inicjują nowe postępowania. Większość analizowanych przypadków dotyczy obywateli Ukrainy.

W 2018 r. Prokuratura Krajowa wprowadziła formalny mechanizm mający na celu poprawę kwalifikacji czynów jako handlu ludźmi. Organy ścigania mogą kierować umorzone lub oddalone sprawy do ponownej analizy przez prokuratora odpowiedzialnego za koordynację postępowań w sprawach o handel ludźmi.

Mimo powyższych działań współpraca międzyinstytucjonalna w Polsce nadal bywa niewystarczająca. Straż Graniczna oraz ośrodki recepcyjne nie zawsze dysponują odpowiednimi zasobami i przeszkoleniem do skutecznego rozpoznawania sygnałów wskazujących na handel ludźmi. Wzrost liczby przesiedlonych dzieci dodatkowo obciążył system ochrony dzieci, ograniczając możliwość zapewnienia im indywidualnego wsparcia, prowadzenia spraw oraz monitorowania sytuacji po udzieleniu pomocy¹⁵.

4. Handel dziećmi: kontekst

¹⁵ Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Migracji i Spraw Wewnętrznych. Polska: Razem przeciwko handlowi ludźmi. 2023. Dostępne pod linkiem: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/together-against-trafficking-human-beings/eu-countries/poland_en

4.1. Wzorce i trendy

Raport Departamentu Stanu USA z 2020 r.¹⁶ dotyczący handlu ludźmi wskazywał na wzrost liczby postępowań wszczynanych na podstawie spraw przekazywanych przez Policję i Straż Graniczną. Z kolei raport z 2024 r.¹⁷ podkreśla, że rząd zintensyfikował działania śledcze, szczególnie w zakresie pracy przymusowej – 79% toczących się postępowań dotyczyło właśnie tej formy wyzysku. Większość zidentyfikowanych ofiar była związana ze przypadkami pracy przymusowej.

Handel dziećmi w Polsce przybiera różne formy, a ich skala i sposób ujawniania zmieniają się w czasie. Pomimo rosnącej świadomości problemu i nacisków międzynarodowych, a dane są rozproszone pomiędzy Policją, Strażą Graniczną i Prokuraturą Krajową.¹⁸ Istniejące dane i raporty rzucają jednak światło na krytyczne aspekty tego zjawiska, w szczególności na formy wyzysku, trendy statystyczne i długoterminowe zmiany.

Najczęściej identyfikowane formy handlu dziećmi w Polsce to wykorzystanie seksualne, praca przymusowa, zmuszanie do żebractwa, wykorzystywanie do działalności przestępczej. Wykorzystanie seksualne pozostaje stałym problemem. Ofiarami są zarówno dzieci polskie, jak i cudzoziemskie. Szczególnie narażone są dziewczęta z Polski, Ukrainy, Białorusi i Rumunii.¹⁹ Dzieci–zwłaszcza ze społeczności romskiej–są wykorzystywane do żebractwa w dużych miastach. Zjawisko to jest trudne do wykrycia i często niedoszacowane. Choć przypadki pracy przymusowej dzieci są odnotowywane rzadziej, nadal występują m.in. w rolnictwie, budownictwie oraz w pracach domowych. Jednocześnie obserwuje się rosnącą skalę wykorzystywania dzieci do działalności przestępczej, w tym do wyłudzenia świadczeń oraz drobnych kradzieży.

Wojna w Ukrainie znacząco zwiększyła poziom zagrożenia. Od 2022 r. do Polski przybyło ponad 1,5 mln dzieci-uchodźców z Ukrainy, w tym wiele bez opieki lub oddzielonych od rodziców. Ich sytuacja – niepewny status prawny, bariera językowa, brak znajomości systemu ochrony dzieci – zwiększa ryzyko wykorzystania. Raport UNICEF Polska z 2022 r.²⁰ wskazuje na podwyższone zagrożenie handlem dziećmi w tej grupie. Jeśli chodzi o trendy statystyczne, przypadki handlu dziećmi w Polsce są

¹⁶ Departament Stanu USA. (2020). Raport dotyczący handlu ludźmi: Polska. Waszyngton: Biuro ds. Monitorowania i Zwalczania Handlu Ludźmi. Dostępny pod linkiem: <https://www.state.gov/reports/2020-trafficking-in-persons-report/poland/>

¹⁷ Departament Stanu USA, 2024. Wpływ traumy na dzieci, które przeżyły handel ludźmi. Biuro ds. Monitorowania i Zwalczania Handlu Ludźmi. Dostępne pod linkiem: <https://2021-2025.state.gov/the-impact-of-trauma-on-child-trafficking-survivors/>

¹⁸ Rada Europy, Grupa Ekspertów ds. Działań przeciwko Handlowi Ludźmi (GRETA). Raport oceniający dotyczący Polski: Trzecia runda oceny – dostęp do wymiaru sprawiedliwości i skutecznych środków odwoławczych dla ofiar handlu ludźmi. Strasburg, czerwiec 2023 r. Dostępny pod linkiem: <https://rm.coe.int/greta-evaluation-report-on-poland-3rd-evaluation-round-greta-2023-08-a/1680ab7039>

¹⁹ Tak samo jak powyżej

²⁰ UNICEF, Raport roczny Biura Krajowego w Polsce za rok 2022, Warszawa, 2023. Dostępny pod linkiem: <https://www.unicef.org/media/143936/file/Poland-2022-COAR.pdf>

nadal zgłaszane w niewystarczającym stopniu. Według Grupy Ekspertów Rady Europy ds. Działań przeciwko Handlowi Ludźmi, w 2022 r. polska policja zidentyfikowała łącznie 31 ofiar handlu ludźmi, nie podając jednak liczby ofiar będących dziećmi, natomiast Straż Graniczna zgłosiła w tym samym roku 110 ofiar, również bez podania jasnego podziału według wieku. Prokuratura Generalna zidentyfikowała 277 ofiar w 2022 r., w porównaniu z 447 w 2021 r., chociaż dane dotyczące dzieci nie były dostępne w sposób spójny.²¹

W 2023 r. Prokuratura Generalna odnotowała 1043 ofiary, w tym 11 dzieci, co stanowi znaczny wzrost w porównaniu z poprzednimi latami.²² W 2023 r. polski rząd nadal prowadził postępowania w sprawach dotyczących handlu ludźmi, choć nadal istniały problemy z koordynacją danych. Organy ścigania nie dysponowały scentralizowanym systemem konsolidacji statystyk i nie rozróżniały konsekwentnie handlu ludźmi w celach seksualnych od handlu ludźmi w celach pracy. Na podstawie art. 189a policja wszczęła 20 dochodzeń (w porównaniu z 23 w 2022 r.), w tym sprawy dotyczące handlu ludźmi w celach seksualnych, wyzysku w pracy i przymusowego żebractwa. Prokuratorzy wszczęli 18 dochodzeń (w 2022 r. było ich 26) i postawili w stan oskarżenia 45 osób – ponad dwukrotnie więcej niż w poprzednim roku. Sądy skazały 10 handlarzy ludźmi na podstawie tego artykułu, a większość z nich otrzymała kary pozbawienia wolności od poniżej trzech do ponad pięciu lat. Natomiast tylko jedna sprawa została wszczęta na podstawie art. 203 (handel ludźmi w celach seksualnych), a trzy osoby zostały postawione w stan oskarżenia, w porównaniu z 16 dochodzeniami i 11 aktami oskarżenia w 2022 r. Niemniej jednak sądy skazały 12 sprawców na podstawie art. 203 i 204.3, co stanowi wzrost w porównaniu z trzema osobami w roku poprzednim.²³

Jednak w 2024 r. sądy skazały 12 sprawców na podstawie art. 203 i 204.3, w porównaniu z trzema w 2022 r. 79% spraw prowadzonych przez organizację pozarządową dotyczyło handlu ludźmi w celu wykorzystania do pracy. Eksperti informowali wcześniej, że rząd rzadko ścigał przypadki handlu ludźmi w celu wykorzystania do pracy ze względu na trudności w gromadzeniu dowodów w tych sprawach oraz niewielką liczbę ofiar, które same zgłaszały się jako ofiary pracy przymusowej. Nie ma dostępnych informacji na temat wyroków skazujących w sprawach dotyczących handlu dziećmi.²⁴

W raporcie dotyczącym handlu ludźmi za rok 2023²⁵ polskie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji poinformowało, że zidentyfikowano 1043 ofiary, w tym

²¹ Tak samo jak powyżej.

²² Raport o handlu ludźmi 2023r, Departament Porządku Publicznego, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Rzeczpospolita Polska, s. 14. Dostępny pod linkiem: <https://www.gov.pl/attachment/4e38905b-d243-44a8-bdfb-7530c871a1a2>

²³ Departament Stanu USA. Raport dotyczący handlu ludźmi w 2024 r.: Polska. Biuro ds. Monitorowania i Zwalczania Handlu Ludźmi. Pobrane z <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/poland/>

²⁴ Raport dotyczący handlu ludźmi w 2024 r.: Polska – Departament Stanu USA dostępny pod linkiem: <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/poland/>

²⁵ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Zwalczanie handlu ludźmi, Warszawa, 2023. Dostępne pod linkiem: <https://www.gov.pl/web/mswia-en/combating-trafficking-in-human-beings>.

11 dzieci, co stanowi znaczny wzrost w porównaniu z poprzednimi latami. Wyniki te są zgodne z raportem Departamentu Stanu USA dotyczącym handlu ludźmi z 2023 r.²⁶ w którym odnotowano 88 zidentyfikowanych ofiar w Polsce, w tym 9 dzieci, oraz zwrócono uwagę na wzrost finansowania usług dla ofiar, a także restrukturyzację zespołu międzyresortowego. W 2022 r. KCIK udzieliło wsparcia 254 ofiarom, a w 2023 r. odnotowano wzrost do 295 ofiar, w tym 15 dzieci, z których większość stanowili cudzoziemcy. Dane te sugerują utrzymujące się niedostateczne rozpoznawanie ofiar wśród dzieci, co może wynikać z ukrytego charakteru przestępstwa, obawy przed zgłoszeniem oraz ograniczonych możliwości instytucjonalnych w zakresie identyfikacji ofiar z uwzględnieniem wieku i płci.

Z biegiem czasu trendy w handlu dziećmi w Polsce ewoluowały w odpowiedzi na zmiany geopolityczne i społeczno-gospodarcze. Historycznie rzecz biorąc, polskie dzieci były sprzedawane głównie w celu wykorzystywania seksualnego w Europie Zachodniej i Północnej. Jednak w ostatnich latach odnotowano zauważalny spadek liczby obywateli polskich sprzedawanych za granicę w celach seksualnych.²⁷ Zmiana ta zbiegła się w czasie ze wzrostem liczby przypadków handlu zagranicznymi dziećmi do Polski, zwłaszcza z Ukrainy, Rumunii i Bułgarii, często w celu wykorzystywania seksualnego i przymusowego żebractwa. Po wybuchu wojny na Ukrainie w 2022 r. Polska doświadczyła masowego napływu uchodźców, w tym znacznej liczby dzieci bez opieki i oddzielonych od rodzin. Ten gwałtowny wzrost drastycznie zwiększył ryzyko handlu ludźmi, czego potwierdzeniem są potwierdzone przypadki, takie jak wykorzystywanie seksualne dwóch ukraińskich dziewcząt zgłoszone w 2022 r.²⁸ Ponadto kryzys migracyjny z 2021 r. na granicy polsko-białoruskiej dodatkowo naraził dzieci migrantów na ryzyko handlu ludźmi – w tym okresie oficjalnie zidentyfikowano trzy dzieci jako ofiary handlu ludźmi.²⁹

W ostatnich latach w Polsce odnotowano niepokojący wzrost liczby przypadków handlu dziećmi w Internecie, szczególnie w zakresie wykorzystywania seksualnego bez fizycznego kontaktu. Badania wskazują, że ponad jedna czwarta (26%) polskiej młodzieży w wieku 13–17 lat doświadczyła jakiejś formy wykorzystywania seksualnego w Internecie, co podkreśla, jak bardzo Internet stał się głównym miejscem wiktymizacji. Wzrosła popularność materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci (CSAM), a przestępcy coraz częściej wykorzystują usługi hostingu plików i zaszyfrowane platformy do dystrybucji i udostępniania nielegalnych treści. Dane

²⁶ Departament Stanu USA, Raport dotyczący handlu ludźmi w 2023 r. – Polska, Waszyngton, 2023 r. Dostępny pod linkiem: <https://www.state.gov/reports/2023-trafficking-in-persons-report/poland/>.

²⁷ Komisja Europejska, Polska: Razem przeciwko handlowi ludźmi, Bruksela, 2023 r. Dostępne pod linkiem: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/together-against-trafficking-human-beings/eu-countries/poland_en

²⁸ Rada Europy, Grupa Ekspertów ds. Działań przeciwko Handlowi Ludźmi (GRETA). Raport oceniający dotyczący Polski: Trzecia runda oceny – dostęp do wymiaru sprawiedliwości i skutecznych środków odwoławczych dla ofiar handlu ludźmi. Strasburg, czerwiec 2023 r. Dostępny pod linkiem: <https://rm.coe.int/greta-evaluation-report-on-poland-3rd-evaluation-round-greta-2023-08-a/1680ab7039>

²⁹ Rada Europy, Trzeci raport GRETA dotyczący Polski, Rada Europy, 2022 r., dostępny pod linkiem: https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/news/-/asset_publisher/fX6ZWufj34JY/content/id/230175315

organów ścigania pokazują, że w latach 2017–2022 nastąpił znaczny wzrost liczby i stopnia zaawansowania przypadków wykorzystywania w Internecie, a coraz więcej sprawców korzysta z cyfrowej anonimowości i zaawansowanych technik unikania wykrycia.³⁰ Ponadto wzorce handlu ludźmi w Internecie coraz częściej obejmują przestępstwa bezkontaktowe, takie jak uwodzenie za pośrednictwem mediów społecznościowych i komunikatorów internetowych, zmuszanie do udostępniania treści o charakterze jednoznacznie seksualnym oraz szantaż. Te formy wykorzystywania są mniej widoczne i trudniejsze do wykrycia, co utrudnia oszacowanie rzeczywistej skali zjawiska, ale podkreśla przejście od tradycyjnego handlu ludźmi do bardziej podstępnych form wykorzystywania, ułatwionych przez technologie. Połączenie postępu technologicznego, przepływów migracyjnych z obszarów objętych konfliktami oraz utrzymującej się niestabilności społeczno-gospodarczej przyczyniło się zatem do ewolucji trendów w zakresie handlu dziećmi w Internecie w Polsce.

Trwający konflikt na Ukrainie jeszcze bardziej pogłębił te tendencje. Polska, jako główny kraj przyjmujący uchodźców z Ukrainy, w tym dużą liczbę dzieci bez opieki i oddzielonych od rodzin, odnotowała wzrost podatności na wykorzystywanie w Internecie. Przesiedlenia i niestabilność tworzą warunki, w których handlarze ludźmi wykorzystują ograniczony nadzór nad dziećmi, ich cierpienie psychiczne i brak umiejętności korzystania z technologii cyfrowych. Raporty UNICEF³¹ i Human Rights Watch³² narażone na ryzyko stania się ofiarami sieci zajmujących się uwodzeniem, wymuszaniem i handlem ludźmi, działających zarówno w Polsce, jak i na skalę międzynarodową. Napływ ten zbiegł się w czasie z ogólnym wzrostem liczby przypadków handlu ludźmi z udziałem obywateli Europy Wschodniej, zwłaszcza w celu wykorzystywania seksualnego.

Od momentu eskalacji wojny i pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę do końca 2023 r. wszczęto 7 spraw dotyczących handlu ludźmi w związku z możliwym popełnieniem przestępstwa przeciwko obywatelom Ukrainy. Handel ludźmi potwierdzono tylko w dwóch z tych spraw. Pierwsza sprawa dotyczyła dwójki ukraińskich dzieci. Przybyły one do Polski po wybuchu działań wojennych w swoim kraju. Szukały pracy, aby poprawić swoje warunki życia. Sprawcy manipulowali nimi i zmuszali do świadczenia usług seksualnych, wykorzystując ich młody wiek i brak doświadczenia życiowego. Druga sprawa dotyczyła wyzysku w formie niewolnictwa i była przedmiotem dochodzenia. Funkcjonariusze policji zlokalizowali grupę osób z Ukrainy. Były one zmuszane do pracy w nielegalnej fabryce papierosów na terytorium Polski. W 2023 r. zidentyfikowano 30 domniemanych ofiar handlu ludźmi, w tym 24 osoby dorosłe i 6

³⁰ Polska Platforma Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Wykorzystywanie seksualne dzieci w Internecie – perspektywa polska, 2023, dostępne pod linkiem: <https://ppbw.pl/en/online-child-sexual-abuse-and-exploitation-a-polish-perspective/>

³¹ UNICEF, Dzieci uciekające przed wojną na Ukrainie są narażone na zwiększone ryzyko handlu ludźmi i wykorzystywania, UNICEF, 19 marca 2022 r., dostępne pod linkiem: <https://www.unicef.org/press-releases/children-fleeing-war-ukraine-heightened-risk-trafficking-and-exploitation>.

³² Human Rights Watch, Polska: Ryzyko handlu ludźmi i wyzysku uchodźców, HRW, 29 kwietnia 2022 r. <https://www.hrw.org/news/2022/04/29/poland-trafficking-exploitation-risks-refugees>

dzieci (3 kobiety i 1 mężczyzna z Mołdawii oraz 1 kobieta i 1 mężczyzna z Polski). W 2023 r. policja wydała 21 zaświadczeń cudzoziemcom, którzy byli domniemanymi ofiarami handlu ludźmi (zgodnie z art. 170 ustawy o cudzoziemcach). Liczba przestępstw handlu ludźmi zarejestrowanych w Krajowym Systemie Informacji Policji w ramach prowadzonych dochodzeń w 2023 r. wyniosła 12 przestępstw, z czego 11 przestępstw zarejestrowano na podstawie art. 189a § 1 Kodeksu karnego, a tylko 1 na podstawie art. 189a § 2 Kodeksu karnego. A total of 13 suspects have been charged in ongoing investigations over the past year. W ciągu ostatniego roku w ramach trwających dochodzeń postawiono zarzuty łącznie 13 podejrzanym. Większość podejrzanych pochodziła z Polski – łącznie 7 osób (6 kobiet i 1 mężczyzna). Zarzuty postawiono również 2 obywatelom Rumunii (1 kobiecie i 1 mężczyźnie), 2 obywatelom Ukrainy (oba mężczyźni), 1 obywatelowi Mołdawii i 1 obywatelowi Pakistanu (oba mężczyźni)³³.

Według tego samego raportu, w 2020 r. domniemanymi ofiarami handlu ludźmi było 17 osób, w tym 1 dziecko wykorzystywane seksualnie lub eksploatowane, w 2021 r. – 26 osób, w tym 1 dziecko wykorzystywane seksualnie lub eksploatowane, w 2022 r. – 31 osób, w tym 3 dzieci, 2 wykorzystywane seksualnie lub eksploatowane i 1 zmuszane do żebrania, a w 2023 r. – 24 osoby, w tym 6 dzieci, 1 w celu pracy przymusowej lub świadczenia usług przymusowych, 1 w celu wykorzystywania seksualnego lub wyzysku seksualnego oraz 4 w celu żebractwa.

W 2024 r. policja wszczęła jedno dochodzenie, a prokuratura postawiła zarzuty trzem osobom na podstawie art. 203³⁴. W 2023 r. policja wszczęła 13 postępowań dotyczących handlu ludźmi i wykryła 12 przestępstw. 13 osób zostało oskarżonych o przestępstwo handlu ludźmi³⁵. W tym samym roku Straż Graniczna zidentyfikowała 58 ofiar handlu ludźmi w Polsce, ale wśród nich nie było dzieci. W 2021 r. Straż Graniczna zidentyfikowała 2 dzieci, a w 2022 r. kolejne 2.³⁶

4.2. Profil ofiar i grupy ryzyka

Jak wynika z doniesień z ostatnich pięciu lat, handlarze ludźmi wykorzystują ofiary krajowe i zagraniczne w Polsce, a także ofiary polskie za granicą. Handlarze wykorzystują polskie kobiety i dzieci w handlu seksualnym w Polsce i innych krajach europejskich, zwłaszcza we Francji i Niemczech. Handlarze zmuszają mężczyzn i kobiety z Polski do pracy przymusowej w Europie, głównie w Europie Zachodniej i Północnej, a w szczególności w Niemczech, Norwegii, Szwecji i Wielkiej Brytanii.

³³ Roczny raport EMN dotyczący migracji i azylu, Polska 2023, przygotowany przez Urząd do Spraw Cudzoziemców pełniący funkcję koordynatora krajowego punktu kontaktowego EMN w Polsce. Dostępny pod linkiem: <https://www.gov.pl/attachment/ae254d6b-c06a-45aa-b5ff-a90e1b8e6f44>.

³⁴ Raport dotyczący handlu ludźmi w 2024 r.: Polska – Departament Stanu USA, dostępny pod linkiem: <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/poland/>

³⁵ Raport dotyczący handlu ludźmi 2023r, Departament Porządku Publicznego, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Rzeczpospolita Polska, s. 14. Dostępny pod linkiem: <https://www.gov.pl/attachment/4e38905b-d243-44a8-bdfb-7530c871a1a2>

³⁶ Tak samo jak powyżej..

Handlarze wykorzystują kobiety i dzieci z Ameryki Południowej i Europy Wschodniej, zwłaszcza z Bułgarii, Rumunii i Ukrainy, w handlu seksualnym w Polsce.

W Polsce nasila się handel ludźmi w celu wykorzystania ich do pracy; ofiary pochodzą z Europy, Azji i Afryki. Handlarze coraz częściej wykorzystują migrantów do pracy przymusowej wśród rosnącej populacji Ukraińców, Białorusinów, Filipińczyków i Wietnamczyków w Polsce, zwłaszcza w restauracjach i budownictwie. Handlarze rekrutują dzieci, zwłaszcza romskie, do przymusowego żebractwa w Polsce.

Dzieci będące ofiarami handlu ludźmi z Polski borykają się z wieloma trudnościami wynikającymi z trudnej sytuacji społeczno-ekonomicznej, wykluczenia społecznego, niestabilności rodzinnej i systemowych luk w systemie ochrony, co sprawia, że są one szczególnie narażone na wykorzystywanie zarówno w Polsce, jak i poza jej granicami. Ubóstwo pozostaje głównym czynnikiem wpływającym na podatność dzieci na handel ludźmi. Wiele z nich pochodzi z marginalizowanych rodzin, w których ubóstwo zmusza dzieci do przyczyniania się do dochodów rodziny, często poprzez nieformalną pracę. W takich środowiskach zaniedbanie i wykorzystywanie dzieci zwiększa ryzyko rekrutacji przez handlarzy ludźmi. Szczególnie narażone są dzieci przebywające w placówkach opiekuńczych lub rodzinach zastępczych, gdzie organizacje takie jak KCIK zgłaszają nieodpowiedni nadzór i brak wsparcia emocjonalnego, co wskazuje na wysokie ryzyko wykorzystywania tych placówek do handlu ludźmi. Mniejszości etniczne, zwłaszcza dzieci romskie, są nieproporcjonalnie dotknięte handlem ludźmi z powodu głęboko zakorzenionej dyskryminacji i wykluczenia społecznego. Segregacja warunków życia, ograniczony dostęp do edukacji i słaba opieka zdrowotna zwiększają ich podatność na zagrożenia, a wiele z nich jest zmuszanych do żebractwa i pracy w warunkach wyzysku. Europejskie Centrum Praw Romów (ERRC) podkreśla, że te systemowe bariery skutecznie izolują dzieci romskie od mechanizmów ochronnych, czyniąc je łatwym celem dla handlarzy ludźmi.

Organizacje humanitarne, takie jak Save the Children Polska i Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę (FDDS), informują, że handlarze ludźmi wykorzystują te słabości, oferując fałszywe obietnice bezpieczeństwa, edukacji lub zatrudnienia, wabiąc dzieci do sytuacji, w których są wykorzystywane. Wojna, która zakłóciła funkcjonowanie sieci rodzinnych i społecznych, dodatkowo pogłębia cierpienie psychiczne tych dzieci, osłabiając ich zdolność do rozpoznawania prób handlu ludźmi i przeciwstawiania się im. Płeć również odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu ryzyka handlu ludźmi. Dziewczęta są nieproporcjonalnie często ofiarami handlu ludźmi w celu wykorzystywania seksualnego, zarówno w kraju, jak i za granicą, podczas gdy chłopcy są częściej poddawani przymusowej pracy lub zmuszani do działalności przestępczej. Raporty Departamentu Stanu USA dotyczące handlu ludźmi (2023 i 2024) wskazują, że polskie dzieci sprzedawane za granicę często trafiają do takich sektorów jak rolnictwo, praca domowa i hotelarstwo, podczas gdy dziewczęta z Polski i Europy Wschodniej, zwłaszcza z Ukrainy, Białorusi, Bułgarii i Rumunii, są narażone na wykorzystywanie seksualne w Polsce.

4.3. Czynniki powodujące podatność na zagrożenia

Co-funded by
the European Union

Podatność dzieci na handel ludźmi w Polsce wynika ze złożonej interakcji czynników strukturalnych, społeczno-ekonomicznych i psychologicznych. Te podstawowe warunki nie tylko narażają dzieci na ryzyko, ale także ograniczają ich zdolność do uzyskania ochrony i przeciwstawienia się wykorzystywaniu.

Ubóstwo pozostaje jednym z najważniejszych czynników przyczyniających się do handlu dziećmi. W rodzinach marginalizowanych potrzeby ekonomiczne mogą prowadzić do wczesnego wejścia na rynek pracy, często w niebezpiecznych lub wyzyskujących warunkach. Takie środowisko naraża dzieci na kontakt z handlarzami, którzy obiecują dochody, bezpieczeństwo lub mobilność, co dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej może wydawać się uzasadnione³⁷.

Brak stabilności w rodzinie, zaniedbanie i przemoc są ściśle powiązane z podwyższonym ryzykiem handlu ludźmi. Dzieci, które nie mają stabilnego, wspierającego środowiska rodzinnego, są bardziej podatne na manipulację emocjonalną i przymus. Dzieci przebywające w placówkach opiekuńczych lub rodzinach zastępczych stoją przed dodatkowymi wyzwaniami: KCIK informuje, że słaby nadzór i ograniczone wsparcie psychospołeczne w tych placówkach często sprawiają, że dzieci nie mają wystarczającej odporności emocjonalnej ani sieci wsparcia, aby przeciwstawić się wykorzystywaniu³⁸.

Kluczową rolę odgrywają również wykluczenie społeczne i systemowa dyskryminacja. Na przykład dzieci romskie często dorastają w odizolowanych społecznościach, które mają ograniczony dostęp do opieki zdrowotnej, formalnej edukacji i ochrony prawnej. Jak podkreśla Europejskie Centrum Praw Romów (ERRC), taka systemowa marginalizacja wzmacnia cykl ubóstwa i izolacji, który wykorzystują handlarze ludźmi³⁹. Ze względu na ograniczony kontakt z służbami socjalnymi i głównymi instytucjami dzieci romskie często pozostają całkowicie poza zasięgiem systemów prewencji i ochrony⁴⁰.

Przesiedlenie milionów Ukraińców w wyniku rosyjskiej inwazji w 2022 r. pogłębiło istniejącą już trudną sytuację. Polska stała się krajem przyjmującym ponad 1,5 mln dzieci-uchodźców, z których wiele jest bez opieki lub zostało oddzielonych od swoich

³⁷ Departament Stanu USA. Raport dotyczący handlu ludźmi, czerwiec 2023 r. Waszyngton, str. 410. Dostępny pod linkiem: <https://www.state.gov/reports/2023-trafficking-in-persons-report/>

³⁸ Krajowe Centrum Interwencji i Konsultacji dla Ofiar Handlu Ludźmi (KCIK). O nas. Rząd Polski. Dostępny pod linkiem: <https://www.gov.pl/web/kcik-en/about-us>

³⁹ Europejskie Centrum Praw Romów (ERRC). Romowie w Polsce, 2022. Dostępny pod linkiem: <https://www.errc.org/reports--submissions/roma-in-poland>

⁴⁰ Rada Europy. Zalecenie CM/Rec(2024)1 w sprawie równości kobiet i dziewcząt romskich oraz kobiet i dziewcząt podróżujących, 2024 r. Dostępny pod linkiem: <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2024-1-on-the-equality-of-roma-and-traveller-wom/1680b21286>

rodzin. Dzieci te borykają się z niepewnością prawną, barierami językowymi i nieznaną polskimi systemami ochrony. Ich często niestabilne warunki życia, często w przepełnionych schroniskach lub nieformalnych miejscach zakwaterowania, stanowią idealne środowisko dla handlarzy ludźmi, którzy działają pod pozorem oferowania pomocy. Organizacje takie jak Save the Children Polska i FDDS podkreślają, że rozpad sieci rodzinnych i spójności społecznej zwiększa cierpienie psychiczne dzieci uchodźców, czyniąc je bardziej podatnymi na uwodzenie i wykorzystywanie.

Istotną rolę odgrywają również czynniki związane z płcią. Dziewczęta są częściej ofiarami handlu ludźmi w celach seksualnych, podczas gdy chłopcy są często wykorzystywani do pracy przymusowej lub drobnych przestępstw. Tendencja ta nasila się w sytuacjach konfliktów lub migracji, gdzie często brakuje mechanizmów ochrony uwzględniających kwestie płci lub są one przeciążone⁴¹.

Bariery językowe i kulturowe dodatkowo utrudniają dostęp do pomocy prawnej, medycznej i społecznej. Bez usług tłumaczeniowych i wykwalifikowanych specjalistów znających lokalną kulturę wiele dzieci zagrożonych przemocą nie jest w stanie poruszać się po systemach stworzonych w celu ich ochrony. Według FDDS takie braki w dostępie do pomocy sprawiają, że przypadki handlu ludźmi często pozostają całkowicie niezauważone, narażając dzieci na dalsze wykorzystywanie.

Wreszcie, trauma psychiczna, szczególnie wśród dzieci uciekających przed wojną lub konfliktem, stanowi niewidzialną, ale głęboką warstwę ryzyka. Wiele dzieci doświadcza strachu, dezorientacji i głębokiego cierpienia emocjonalnego, które handlarze wykorzystują poprzez przymus, manipulację i fałszywe obietnice bezpieczeństwa. Brak specjalistycznej opieki psychologicznej dla tych dzieci pogłębia ich bezbronność, ponieważ trauma osłabia ich zdolność do oceny ryzyka, szukania pomocy lub zaufania władzom.

5. Aspekty praktyczne działań przeciwko handlowi ludźmi

5.1. Wykrywanie, dochodzenie i ściganie

Dochodzenia dotyczące handlu ludźmi i nielegalnej adopcji są koordynowane przez Departament ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji. W ramach tych działań organy ścigania prowadzą dochodzenia w sprawach dotyczących przestępstw określonych w art. 189a § 1 i 2 kodeksu karnego (handel ludźmi). Nacisk kładziony jest na postępowania, w których zidentyfikowano ofiary będące dziećmi. Ustalenie w drodze formalnych procedur, czy dana osoba jest ofiarą handlu ludźmi (formalna identyfikacja) przez wykwalifikowane i upoważnione instytucje, tj. policję, straż graniczną i prokuraturę. Organy te gromadzą dowody do celów dochodzenia i przedstawienia ich w postępowaniu sądowym: w celu udowodnienia lub obalenia kwestii będącej przedmiotem dochodzenia.

⁴¹ Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM). Handel ludźmi w kryzysie ukraińskim: szybka ocena. Lipiec 2023 r. Dostępne pod linkiem: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/documents/2023-07/human_trafficking_in_the_ukraine_crisis-final2.pdf

Policja i Straż Graniczna zawsze ustalają konkretne aspekty sprawy, w której dziecko będące migrantem lub uchodźcą staje się ofiarą⁴². W takim przypadku, jeśli dziecko podróżuje bez opiekuna lub ma opiekuna, ale sprawa dotyczy np. podejrzenia wykorzystywania seksualnego, organy ścigania podejmują odpowiednie działania w oparciu o przygotowane procedury. Formalna identyfikacja odbywa się na podstawie specjalnych algorytmów przygotowanych dla policji i straży granicznej w celu identyfikacji dzieci będących ofiarami handlu ludźmi, które w szczególności uwzględniają potencjalne wykorzystywanie seksualne:

1. Algorytm postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi.
2. Algorytm identyfikacji i postępowania z dzieckiem będącym ofiarą handlu ludźmi dla funkcjonariuszy policji i straży granicznej.
3. Za pomocą wskaźników identyfikacyjnych zawartych w algorytmach. Formularz zgłoszenia (domniemanej) ofiary handlu ludźmi należy przesłać do:
 - Jednostki ds. Zwalczania Handlu Ludźmi Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji.
 - Wydziału I Zarządu Operacyjno-Śledczego Komendy Głównej Straży Granicznej.

Algorytm identyfikacji i postępowania z dziećmi będącymi ofiarami handlu ludźmi został opracowany przez Grupę ds. wsparcia ofiar handlu ludźmi, po raz pierwszy przyjęty w 2015 r. i zaktualizowany w 2023 r. Algorytm zawiera najważniejsze informacje dotyczące procedury postępowania w przypadku ujawnienia dziecka będącego ofiarą handlu ludźmi, takie jak definicja, wstępny proces identyfikacji i proces interwencji. Algorytm ten określa między innymi, które dzieci są szczególnie narażone na ryzyko stania się ofiarami (ze szczególnym uwzględnieniem dzieci z zagranicy migrujących bez rodziców), trudności w identyfikacji dzieci będących ofiarami, okoliczności i sytuacje wymagające uwagi organów w procesie identyfikacji, wstępną identyfikację oraz działania, które powinny podjąć służby. Ponadto algorytm porusza również problem identyfikacji potencjalnych dzieci będących ofiarami w tranzycie. Ponadto zawiera przydatne porady dotyczące kodeksu postępowania w kontaktach z dziećmi, ustanowienia przedstawicielstwa dziecka oraz czynności proceduralnych dotyczących dzieci będących ofiarami handlu ludźmi. Algorytm jest podstawowym przewodnikiem wskazującym schemat postępowania i reagowania, który powinni stosować funkcjonariusze policji i straży granicznej.

W trakcie procesu identyfikacji, przeprowadzanego przed podjęciem działań proceduralnych, tłumacz jest zapewniany przez organ prowadzący postępowanie lub przez organizację pozarządową realizującą program KCIK.

⁴² Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych. Handel kobietami i dziewczynkami: Raport Sekretarza Generalnego. A/77/170, 15 lipca 2022 r. Dostępny pod linkiem: <https://undocs.org/en/A/77/>

Osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest ofiarą handlu ludźmi, uznaje się za ofiarę, gdy tylko właściwe organy mają najmniejsze podejrzenie, że padła ona ofiarą przestępstwa handlu ludźmi. Status domniemanej ofiary handlu ludźmi potwierdza prokuratura, policja i straż graniczna, wydając zaświadczenie potwierdzające istnienie domniemania, że dana osoba jest ofiarą handlu ludźmi. Podobnie w przypadku cudzoziemców ustawa o cudzoziemcach reguluje kwestie pobytu cudzoziemców w Polsce, w tym cudzoziemców, którzy zostali zidentyfikowani jako ofiary handlu ludźmi. Zgodnie z tą ustawą ofiary mają prawo do okresu refleksji (3-miesięczne zezwolenie na legalny pobyt) oraz do tymczasowego zezwolenia na pobyt (którego okres ważności wynosi do 6 miesięcy z możliwością przedłużenia o kolejne 6 miesięcy). W przypadku dzieci uprawnia ono do legalnego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres 4 miesięcy od daty jego wydania.

W przypadku potwierdzonych ofiar handlu ludźmi – zaświadczenie potwierdzające, że istnieje domniemanie, iż obywatel Unii Europejskiej (a także obywatel EOG lub Konfederacji Szwajcarskiej) oraz członek jego rodziny są ofiarami handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 kodeksu karnego. Na podstawie art. 41a zaświadczenie potwierdzające istnienie tego domniemania wydaje się obywatelowi UE lub członkowi rodziny spoza UE, który jest domniemanym ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 kodeksu karnego.

Certyfikat, o którym mowa w art. 41a ust. 1, zostaje unieważniony, w szczególności w przypadku, gdy:

- przestały istnieć podstawy do jego wydania lub
- w procedurze wydania certyfikatu wnioskodawca:

a) złożył wniosek zawierający nieprawdziwe dane osobowe lub nieprawdziwe informacje lub dołączył do wniosku dokumenty zawierające takie dane lub informacje, lub

b) złożył nieprawdziwe zeznania lub zataił prawdę, lub sfałszował lub zmienił dokument w celu wykorzystania go jako autentycznego, lub wykorzystał taki dokument jako autentyczny, lub

c) jest to wymagane ze względu na bezpieczeństwo narodowe lub obronę narodową, ochronę porządku publicznego i bezpieczeństwa.

Organ, który wydał zaświadczenie, może je unieważnić. Dzięki temu cudzoziemcy i członkowie ich rodzin mogą korzystać z prawa do pomocy społecznej w postaci interwencji kryzysowej, schronienia, posiłków, niezbędnej odzieży i celowych dodatków, w tym obywatele UE/EOG/Szwajcarii i członkowie ich rodzin. Pobyt cudzoziemca nie jest już uznawany za legalny, gdy minister spraw wewnętrznych wpisze do rejestru informację, że cudzoziemiec:

1) aktywnie, dobrowolnie i z własnej inicjatywy ponownie nawiązał kontakt z osobami podejrzanymi o popełnienie przestępstwa, o którym mowa w art. 189a § 1 Kodeksu karnego, lub

2) przekroczył lub próbował przekroczyć granicę z naruszeniem prawa. For judicial proceedings a trafficked person needs to be fully aware of their rights and obligations when they decide or have to act as a witness/victim in criminal proceedings. Such a person is notified of their rights and obligations before the hearing begins. The victim has the right to attend hearings, to provide new testimonies and ask questions in court, to a closed hearing, to have a lawyer (if acting as a witness), to psychological support, and to security measures.

Komendanci Wojewódzcy Policji oraz Komendant Stołeczny Policji mogą udzielać pomocy ofiarom handlu ludźmi w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia ofiary/członków jej rodziny, w formie środków ochrony i pomocy, w tym:

- ochrony na czas trwania postępowania
- ochrony osobistej
- pomocy w zmianie miejsca zamieszkania.

Roszczenia odszkodowawcze to procedura wspierająca ofiarę w uzyskaniu od sprawcy i/lub państwa rekompensaty materialnej i moralnej za szkody fizyczne i psychiczne oraz utracone zarobki w wyniku handlu ludźmi. Przewiduje się dwie ścieżki postępowania: odszkodowanie i zadośćuczynienie.

Okoliczności wskazane w algorytmie, na które organy ścigania powinny zwrócić uwagę podczas kontaktowania się z dziećmi dotkniętymi kryzysem migracyjnym i które mogą budzić podejrzenia, że są one wykorzystywane seksualnie, obejmują między innymi wyraźną niezgodność między cechami fizycznymi dziecka a jego opiekunem (jeśli taki istnieje), takich jak kolor skóry lub karnacja, używanie języka innego niż język opiekuna, widoczna niezgodność między wyglądem dziecka a zdjęciem w dokumencie podróży, kontrola zachowania dziecka przez opiekuna, widoczne wzmożone obawy dziecka w obecności uzbrojonych funkcjonariuszy, zakłopotanie przy udzielaniu informacji na temat tego, czym się zajmuje, gdzie mieszka, czy ślady na ciele mogą świadczyć o wcześniejszej przemocy fizycznej. Wstępnie identyfikując osobę jako potencjalną ofiarę wykorzystywania seksualnego, algorytm zaleca przeprowadzenie rozmowy (przesłuchania) z ofiarą w przyjaznych warunkach, z udziałem tłumacza, z pytaniami, które nie wywołują u dziecka poczucia winy, oraz działania wykonywane przez tego samego funkcjonariusza, tak aby można było nawiązać wzajemne relacje i zbudować zaufanie. W przypadku wystąpienia podejrzenia wykorzystywania seksualnego zaleca się również udział psychologa i zakończenie przesłuchania w sprawie okoliczności wykorzystywania dziecka (które będzie kontynuowane w postępowaniu sądowym zgodnie z art. 185a kodeksu postępowania karnego). Zgodnie z algorytmem, od samego początku dziecko powinno być odseparowane od osób trzecich (w tym członków rodziny), jeśli istnieje podejrzenie, że mogą one być (współ)sprawcami przestępstw. Algorytm określa również działania, które należy podjąć w późniejszym terminie, takie jak poinformowanie dziecka o jego prawach i obowiązkach, skontaktowanie się z odpowiednimi instytucjami pomocy ofiarom,

podjęcie działań w celu ustalenia i potwierdzenia tożsamości dziecka, złożenie wniosku do sądu rodzinnego o ustanowienie kuratora sądowego lub kuratora nadzorującego oraz umieszczenie dziecka w odpowiednim ośrodku opiekuńczym lub rodzinie zastępczej.

Powyższe zmiany zostały wprowadzone w wyniku nowelizacji ustawy o wjeździe, pobycie i wyjeździe z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin oraz dodaniu przepisu dotyczącego możliwości wydawania zaświadczeń o domniemaniu bycia ofiarą handlu ludźmi również obywatelom UE i państw członkowskich Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Ponadto polska policja prowadzi działania mające na celu zwalczanie i zapobieganie handlowi ludźmi w ramach prac różnych grup utworzonych w ramach platformy EMPACT THB. W szczególności istnieje specjalna grupa zajmująca się wojną na Ukrainie. Zadaniem grupy jest identyfikowanie i zwalczanie zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się handlem ludźmi w celu wykorzystywania seksualnego, pracy lub innych form wyzysku w UE, w przypadku gdy podejrzani i/lub ofiary pochodzą z krajów Partnerstwa Juhowo-Wschodniego (w szczególności z Ukrainy oraz, w stosownych przypadkach, z Armenii, Azerbejdżanu, Gruzji i Mołdawii). Działania grupy są wspierane przez inne plany operacyjne, w tym organizację co roku wydarzenia HACKATON, podczas którego przeszukiwane są zasoby internetowe, zarówno publiczne, jak i dark web, pod kątem ogłoszeń o pracę o charakterze seksualnym, sugerujących możliwość handlu ludźmi. Zebrane informacje są następnie przekazywane analitykom, którzy je badają i na ich podstawie wszczynają nowe sprawy dotyczące handlu ludźmi. Większość kontroli przeprowadzonych podczas imprezy dotyczy Ukraińców. Ponadto przedstawiciele Wydziału Kryminalnego Komendy Głównej Policji uczestniczą w cyklicznych spotkaniach grupy zadaniowej Europolu (UATF), która monitoruje sytuację uchodźców jako grupy, która może stać się ofiarą handlu ludźmi.

Dochodzenia dotyczące handlu ludźmi i nielegalnej adopcji są koordynowane przez Departament ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji. W ramach tych działań organy ścigania prowadzą dochodzenia w sprawach dotyczących przestępstw określonych w art. 189a § 1 i 2 Kodeksu karnego (handel ludźmi). Szczególny nacisk kładzie się na postępowania, w których zidentyfikowano ofiary będące dziećmi. W 2021 r. w ramach postępowań dotyczących przestępstw określonych w art. 189a § 1 kodeksu karnego zidentyfikowano 30 dzieci będących ofiarami, w tym 9 z Polski, 19 z Rumunii i 2 z Demokratycznej Republiki Konga. Stwierdzono, że ofiary te były wykorzystywane do pracy przymusowej (6 dzieci), prostytucji (6 dzieci) i żebractwa (18 dzieci).

Dane uzyskane w wyniku skoordynowanych działań są następnie przekazywane instytucjom zajmującym się zwalczaniem handlu ludźmi, a zwłaszcza przestępstw, których ofiarami są dzieci. Dane te są opracowywane dla takich podmiotów jak GRETA lub ambasada Stanów Zjednoczonych w ramach współpracy w zakresie sprawozdawczości zgodnie z ustawą o ochronie ofiar handlu ludźmi z 2000 r.

Co-funded by
the European Union

W Straży Granicznej to wydział operacyjno-śledczy identyfikuje, zapobiega i wykrywa przestępstwa o znamionach handlu ludźmi. W każdej z dziewięciu jednostek organizacyjnych Straży Granicznej działają koordynatorzy ds. zapobiegania i zwalczania handlu ludźmi, którzy wykonują swoje obowiązki z pomocą ekspertów w tej dziedzinie w posterunkach Straży Granicznej. Z kolei koordynacją działań w tym zakresie na szczeblu centralnym zajmuje się Rada Operacyjno-Śledcza Komendy Głównej Straży Granicznej.

W 2023 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji po raz pierwszy podjęło decyzję o zwiększeniu finansowania Krajowego Centrum Interwencji i Konsultacji dla Ofiar Handlu Ludźmi (KCIK) o prawie 40% (do 1 500 000 PLN), aby zapewnić lepszą i skuteczniejszą pomoc rosnącej liczbie ofiar handlu ludźmi.

Ponadto w 2023 r. Polska przyjęła Krajowy plan przeciwdziałania przestępstwom przeciwko wolności i przyzwoitości seksualnej dzieci na lata 2023–2026. Plan został opracowany pod kierownictwem Ministra Sprawiedliwości i ma na celu wdrożenie wysokich standardów ochrony dzieci przed wykorzystywaniem oraz zapewnienie wszystkim dzieciom bezpieczeństwa przed przemocą. Z środków przewidzianych w planie skorzystają również dzieci będące obywatelami państw trzecich, które są (domniemanymi) ofiarami handlu ludźmi.

5.2. Wsparcie ofiar

W ostatnich latach podejście Polski do wspierania dzieci będących ofiarami handlu ludźmi ewoluowało, łącząc inicjatywy rządowe i organizacje pozarządowe (NGO) w celu zapewnienia kompleksowej pomocy. Pomimo tych wysiłków nadal istnieją wyzwania, szczególnie dotyczące dzieci bez opieki i dzieci uchodźców. Jak wspomniano powyżej, KCIK pełni rolę głównej instytucji wspierającej ofiary. Pomoc dla ofiar obejmuje zaspokojenie podstawowych potrzeb, całodobową infolinię, zakwaterowanie w sytuacjach kryzysowych oraz udzielanie dokładnych informacji na temat pomocy społecznej i prawnej, opieki medycznej i psychologicznej, schronienia, poradnictwa prawnego, tłumaczeń, wsparcia socjalnego, usług reintegracyjnych oraz skierowań do domów dziecka i rodzin zastępczych dla dzieci będących ofiarami handlu ludźmi. Udzielane informacje obejmują pierwszą pomoc, prawa i obowiązki oraz konsekwencje naruszenia zasad. Zarządzanie ryzykiem ma na celu wyeliminowanie sytuacji potencjalnie zagrażających życiu. Pomoc społeczna ma formę pomocy pieniężnej i niepieniężnej dla ofiar, świadczonej przez służby socjalne.

KCIK zapewnia również długoterminową pomoc i wsparcie w zakresie integracji społecznej poprzez indywidualny plan pomocy dla każdej ofiary, określający konkretne działania na drodze do integracji. Działania te mogą obejmować wyżej wymienione usługi, a także wsparcie w kwestiach prawnych, społecznych i zdrowotnych, naukę języka, działania edukacyjne, szkolenia zawodowe, doradztwo zawodowe, pomoc w wejściu na rynek pracy, zajęcia rekreacyjne, monitorowanie i ocenę przypadków.

Pomoc prawna obejmuje doradztwo prawne, wsparcie w zakresie dokumentacji, reprezentację w sądzie oraz zwolnienie z kosztów postępowania sądowego na

Co-funded by
the European Union

podstawie pisemnego oświadczenia ofiary o trudnej sytuacji finansowej. Co ważne, pomoc jest dostępna niezależnie od statusu pobytu, chociaż nielegalni migranci są często wykluczeni z niektórych formalnych form ochrony. Informacje prawne są udzielane przez funkcjonariuszy organów ścigania i prawników. Zapewniony jest tłumacz.

Polskie ramy prawne zapewniają ofiarom handlu ludźmi, w tym dzieciom, dostęp do pomocy prawnej i bezpłatnej pomocy prawnej, przede wszystkim na mocy ustawy o bezpłatnej pomocy prawnej i edukacji prawnej (2015 r.). Pomoc prawna dla ofiar handlu ludźmi jest udzielana od momentu zidentyfikowania domniemanej ofiary handlu ludźmi. Jeśli osoba otrzymuje pomoc od KCIK, pomoc prawna jest świadczona przez KCIK. Pomimo tych przepisów dostęp do wsparcia prawnego w praktyce pozostaje ograniczony. GRETA informuje, że wiele ofiar nie jest reprezentowanych przez prawników podczas postępowania, a pomoc prawna jest zazwyczaj świadczona pro bono przez organizacje pozarządowe, takie jak La Strada i PoMOC, za pośrednictwem KCIK. KCIK zapewnia konsultacje prawne w zakresie postępowania karnego, prawa pobytu (w przypadku cudzoziemców) oraz prawa rodzinnego. Konsultacje te pozwalają ofiarom zrozumieć swoją sytuację prawną, podjąć świadome decyzje i skorzystać ze swoich praw.

Chociaż organizacje te udzielają porad, ich pracownicy prawni nie mogą reprezentować ofiar w sądzie. Adwokaci z urzędu są wyznaczani przez sądy, ale nie zawsze są obecni podczas wstępnych przesłuchań ofiar, a ponadto brakuje specjalistycznych szkoleń prawnych dotyczących spraw związanych z handlem ludźmi. Pomoc prawna jest również dostępna w sprawach cywilnych i administracyjnych, w tym w sprawach dotyczących odszkodowań i pobytu, ale w praktyce niewiele ofiar dochodzi odszkodowania ze względu na bariery w dostępie do pomocy prawnej. Fundusz Sprawiedliwości Ministerstwa Sprawiedliwości wspiera pomoc prawną w całym kraju, ale jego zasięg wśród ofiar handlu ludźmi jest minimalny – w 2022 r. w Poznaniu tylko sześć ofiar otrzymało takie wsparcie.

W trakcie postępowania karnego ofiara może na każdym etapie postępowania wyznaczyć adwokata i skorzystać z jego pomocy prawnej (adwokat z urzędu) pod warunkiem złożenia wniosku o zwolnienie z kosztów reprezentacji.

Dzieciom uznanym za ofiary handlu ludźmi lub dzieciom podróżującym bez opieki wyznacza się opiekuna w drodze postępowania sądowego. Zgodnie z ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o bezpłatnej pomocy prawnej, bezpłatnym doradztwie i edukacji prawnej. Obywatele mają prawo do bezpłatnej pomocy prawnej, bezpłatnego doradztwa i edukacji prawnej. Bezpłatna pomoc prawna i bezpłatne doradztwo obywatelskie przysługują uprawnionej osobie, która nie jest w stanie ponieść kosztów płatnej pomocy. Ofiary będące cudzoziemcami mają również prawo do tymczasowego pobytu pod następującymi warunkami:

- jeżeli przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Co-funded by
the European Union

- współpracowała z organem właściwym do ścigania przestępstwa handlu ludźmi, a w przypadku dziecka cudzoziemskiego uzyskała status ofiary przestępstwa handlu ludźmi oraz
- zerwała kontakty z osobami podejrzanymi o popełnienie przestępstwa handlu ludźmi (art. 176 AOF).

Minimalny okres ważności zezwolenia na pobyt czasowy wynosi 6 miesięcy (art. 177 AOF). Część przepisów dotyczących odmowy wszczęcia postępowania w sprawie udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy ofiarom handlu ludźmi oraz większość przepisów dotyczących odmowy udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy nie mają zastosowania w postępowaniu w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt czasowy.

Podobnie w przypadku obywateli Unii Europejskiej, EOG i Szwajcarii oraz członków ich rodzin zgodnie z art. 41b ust. 3 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe, pobytu i wyjazdu z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatele państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin, w postaci możliwości wydania innego zaświadczenia, o którym mowa w art. 41a ust. 1 tej ustawy, na okres co najmniej 6 miesięcy, ale nie dłuższy niż 3 lata.

Zezwolenie na pobyt stały udzielane jest cudzoziemcowi lub odmawia się jego udzielenia przez wojewodę właściwego ze względu na miejsce zamieszkania cudzoziemca, w drodze decyzji. Cudzoziemiec przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi jest uprawniony do:

- zwolnienia z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę
- kształcenia w publicznych szkołach ponadgimnazjalnych, publicznych szkołach artystycznych, publicznych placówkach kształcenia nauczycieli i publicznych placówkach
- świadczeń w postaci interwencji kryzysowej, schronienia, wyżywienia, niezbędnej odzieży i świadczeń celowych
- Obywatele Unii Europejskiej, EOG i Szwajcarii oraz członkowie ich rodzin mają prawo do pracy na terytorium Polski bez zezwolenia na pracę. Posiadacze zaświadczenia, o którym mowa w art. 41a ust. 1 ustawy o wjeździe, pobycie i wyjeździe z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatele państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin, mają prawo do świadczeń w postaci interwencji kryzysowej, schronienia, posiłków, niezbędnej odzieży i świadczeń celowych.

Zezwolenie na pobyt stały udzielane jest cudzoziemcowi na czas nieokreślony, na jego wniosek, na podstawie art. 195 ust. 1 pkt 5 AOF, jeżeli spełnia on łącznie poniższe warunki:

Co-funded by
the European Union

- jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 PC oraz
- bezpośrednio przed złożeniem wniosku o zezwolenie na pobyt stały przebywał na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres nie krótszy niż 1 rok na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi,
- współpracował z organami ścigania w postępowaniu karnym w sprawie przestępstwa, o którym mowa w art. 189a § 1 k.p.k.,
- ma uzasadnione obawy przed powrotem do kraju pochodzenia.

Pomoc w dobrowolnym powrocie i reintegracji jest również dostępna dla cudzoziemców, w tym obywateli UE, uznanych za ofiary, po zgłoszeniu przez nich chęci opuszczenia Polski. Pomoc taka jest udzielana przez IOM w ramach programu dobrowolnych powrotów i reintegracji realizowanego na podstawie umowy z 2005 r. między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej a Międzynarodową Organizacją ds. Migracji w sprawie współpracy w zakresie dobrowolnych powrotów cudzoziemców opuszczających terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. Urz. Rzeczypospolitej Polskiej z 2006 r., poz. 46) oraz przepisami ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach. IOM realizuje program we współpracy ze Strażą Graniczną i Urzędem do Spraw Cudzoziemców.

W 2023 r. KCIK udzielił pomocy 295 potencjalnym ofiarom, w tym 15 dzieciom, z których większość stanowili cudzoziemcy. 70 ofiarom zapewniono specjalistyczne schroniska, a 72 ofiary zostały zakwaterowane w ośrodkach interwencji kryzysowej. Centrum ułatwiło również pomoc prawną 175 ofiarom i wsparło 46 ofiar zagranicznych w uzyskaniu zezwoleń na pobyt.

5.1. Prewencja

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS) we współpracy z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA), Strażą Graniczną oraz organizacjami pozarządowymi prowadzi coroczną serię szkoleń dla pracowników organizacji pomocy społecznej. Szkolenia te koncentrują się na wspieraniu ofiar handlu ludźmi i obejmują wytyczne oraz informacje dotyczące współpracy z Krajowym Centrum Interwencji i Konsultacji. MRPiPS zapewnia uczestnikom specjalistycznego szkolenia „Wspieranie ofiar handlu ludźmi” materiał szkoleniowy zatytułowany „Standardy bezpiecznego schronienia dla ofiar handlu ludźmi”. Został on opracowany przez Zespół ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi w ramach realizacji zadania „Wdrożenie standardów, jakie powinny spełniać instytucje zdolne i uprawnione do udzielania pomocy ofiarom/świadkom handlu ludźmi, a także placówki, w których mogą być umieszczane ofiary handlu ludźmi”. Przedstawione standardy bezpiecznego

Co-funded by
the European Union

schronienia nie są standardami wiążącymi, a jedynie wytycznymi do ewentualnego wykorzystania, a MRPiPS i MSWiA zalecają ich stosowanie⁴³.

Świadomość społeczna jest podnoszona za pośrednictwem różnych kanałów. Kampanie edukacyjne, programy szkolne i konkursy krajowe są skierowane do dzieci i młodzieży, natomiast osoby poszukujące pracy, migranci i ich pracodawcy są docierani poprzez targi pracy i kampanie cyfrowe. Wydarzenia mające na celu podnoszenie świadomości są również planowane w kluczowych terminach, takich jak Europejski Dzień Walki z Handlem Ludźmi.

Jednocześnie należy podkreślić, że w ramach działań określonych w KPN polska policja prowadzi szereg działań mających na celu zwalczanie i zapobieganie handlowi ludźmi. W 2023 r. funkcjonariusze policji we wszystkich województwach nieustannie prowadzili działania edukacyjne i informacyjne dotyczące zjawiska handlu ludźmi, skierowane do ogółu społeczeństwa, w tym do obywateli Ukrainy przebywających na terytorium Polski. Działania te obejmowały rozdawanie plakatów i ulotek podczas pikników rodzinnych, festiwali i innych imprez, udzielanie porad i rozmowy z mieszkańcami. W sumie w Polsce odbyło się ponad 3200 takich imprez. Ponadto na stronach internetowych jednostek policji zamieszczono informacje na temat zagrożenia handlem ludźmi. Informacje te dotyczyły aktualnych zagrożeń, grup ryzyka, metod rekrutacji i sposobów działania sprawców, a także numerów telefonów, pod którymi można uzyskać pomoc, oraz linku do strony internetowej www.handelludźmi.eu.

W okresie od 16 października do 2 listopada 2023 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji przeprowadziło internetową kampanię informacyjno-edukacyjną mającą na celu podniesienie świadomości społecznej na temat zjawiska handlu ludźmi, w szczególności pracy przymusowej. Kampania polegała na emisji 30-sekundowego klipu na temat handlu ludźmi, zawierającego informacje o tym, gdzie można szukać pomocy w mediach społecznościowych (YouTube, Facebook, Instagram, Twitter/X), skierowanego do osób w wieku 16–45 lat, obywateli Polski, Ukrainy i krajów Ameryki Łacińskiej. Kampania dotarła do ponad 2 milionów osób. W tym samym roku Straż Graniczna, we współpracy z Ambasadą Holandii, Uniwersytetem Wrocławskim, holenderską policją i Komendą Główną Policji, uczestniczyła w projekcie opracowanym w ramach utworzonego Centrum Badań nad Handlem Ludźmi. Projekt został zrealizowany w trzech miastach: Warszawie, Krakowie i Wrocławiu, przy udziale mediów, uczniów szkół średnich, funkcjonariuszy policji i Straży Granicznej. Jego głównym celem było edukowanie społeczeństwa w zakresie zapobiegania potencjalnemu staniu się ofiarą handlu ludźmi, poszerzanie wiedzy na temat tego przestępstwa oraz doświadczanie tych samych emocji, co ofiary

⁴³ Raport dotyczący handlu ludźmi 2023, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej, dostępny pod adresem: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.gov.pl/attachment/4e38905b-d243-44a8-bdfb-7530c871a1a2&ved=2ahUKEwjv8N-ezaCNAxXpzwIHHY0PDlsQFnoECBEQAw&usg=AOvVaw2Ugfc-6JH4rlKfFgSBMF_b

handlu ludźmi. Temat został przedstawiony w formie pokoju zagadek przygotowanego w specjalnej ciężarówce zaprojektowanej do tego celu⁴⁴.

Ośrodek Szkoleń Straży Granicznej w Koszalinie prowadzi regularne kursy dotyczące wykrywania ofiar handlu ludźmi, w tym dzieci na granicy, tj. dzieci podróżujących z osobami dorosłymi niebędącymi członkami rodziny, fałszywych dokumentów lub niespójności w relacjach, oznak przymusu lub strachu, współpracy z organizacjami pozarządowymi i partnerami międzynarodowymi, w tym wspólnych ćwiczeń z Frontexem i innymi agencjami granicznymi UE. Polska Straż Graniczna posiada podręczniki szkoleniowe dostępne online⁴⁵.

Funkcjonariusze policji w Polsce przechodzą podstawowe szkolenie dotyczące handlu ludźmi, w tym handlu dziećmi, w Centrum Szkolenia Policji (CSP) w Legionowie⁴⁶. Specjalistyczne jednostki, takie jak Centralne Biuro Śledcze (CBŚP) i zespoły ds. zwalczania handlu ludźmi, przechodzą zaawansowane szkolenia skupiające się na identyfikowaniu ofiar handlu dziećmi w sprawach dotyczących wykorzystywania do żebractwa, technik przesłuchiwanie dzieci będących ofiarami (podejście uwzględniające potrzeby dzieci), współpracy z organizacjami pozarządowymi, międzynarodowymi organami ścigania, takimi jak Europol, Interpol i Frontex, wykorzystywaniu seksualnym oraz nielegalnej adopcji⁴⁷. Centralne Centrum Szkolenia Policji organizuje również podstawowe i zaawansowane kursy dotyczące handlu ludźmi, ściśle współpracując z jednostkami ds. zwalczania handlu ludźmi. Komenda Główna Policji nadzoruje specjalistyczne moduły szkoleniowe i współpracuje z Europolem i Interpolem⁴⁸. Organizacje pozarządowe, w tym La Strada Polska, organizują warsztaty dotyczące identyfikacji ofiar, natomiast Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM) wspiera szkolenia dotyczące handlu ludźmi na skalę międzynarodową⁴⁹. Projekty EMPACT ułatwiają wspólne szkolenia z innymi organami ścigania UE^{Error! Bookmark not defined.}. Centralne Centrum Szkolenia Policji udostępnia materiały szkoleniowe online do wglądu⁵⁰. Materiały szkoleniowe udostępnione przez Centralne Centrum Szkolenia Policji obejmują „Wytyczne dotyczące identyfikacji handlu dziećmi” z 2023 r. oraz seminarium internetowe z 2024 r. poświęcone

⁴⁴ Tak samo jak powyżej.

⁴⁵ „Wykrywanie handlu dziećmi na granicach” (pod kierunkiem Frontexu, 2023 r.) Dostępne jako [Podręcznik UE w formacie PDF](#) (wyszukaj „Podręcznik operacyjny Terra”)

⁴⁶ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Raport dotyczący handlu ludźmi, Warszawa, kwiecień 2024 r. Dostępny pod linkiem: <https://www.gov.pl/attachment/4e38905b-d243-44a8-bdfb-7530c871a1a2>

⁴⁷ Departament Stanu USA, Raport dotyczący handlu ludźmi za rok 2024: Polska, Waszyngton, czerwiec 2024 r. Dostępny pod linkiem: <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/poland/>

⁴⁸ Interpol, Polska – informacje o państwach członkowskich, 2024 r. Dostępne pod linkiem: <https://www.interpol.int/en/Who-we-are/Member-countries/Europe/POLAND>

⁴⁹ Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM) Polska, Program szkoleniowy, 2024. Dostępne pod linkiem: <https://poland.iom.int/sites/g/files/tmzbd11346/files/documents/2024-06/training-programme.pdf>

⁵⁰ „Wytyczne dotyczące identyfikacji ofiar handlu dziećmi” (2023, w języku polskim), [pobierz plik PDF](#) (sprawdź sekcję „Publikacje”), Webinar: „Przeprowadzanie wywiadów z dziećmi będącymi ofiarami handlu ludźmi” (2024) [Nagranie dostępne tutaj](#) (wymagana rejestracja)

przeprowadzaniu wywiadów z dziećmi będącymi ofiarami handlu ludźmi, dostępne po rejestracji⁵¹.

Najnowsze szkolenia policyjne i programy nauczania na lata 2023–2024 obejmują „Identyfikację i ochronę ofiar handlu dziećmi”, zorganizowane przez CSP i La Strada Polska, skupiające się na taktykach manipulacji psychologicznej stosowanych przez handlarzy ludźmi, technikach przesłuchiwania dzieci oraz studiach przypadków z Polski i całej UE, takich jak rumuńskie sieci żebractwa dziecięcego⁵². W ramach finansowanego przez UE programu „EMPACT Operational Action on Child Trafficking” przeprowadzono wspólne szkolenie z Europolem i policją niemiecką/austriacką, koncentrujące się na transgranicznych dochodzeniach dotyczących handlu ludźmi w celu wykorzystywania seksualnego w Niemczech⁵³. Ponadto w 2024 r. Komenda Główna Policji zorganizowała kurs „Cyberprzestępczość związana z handlem dziećmi”, poświęcony uwodzeniu dzieci w Internecie, fałszywym ofertom pracy i przymusowej pracy dzieci za pośrednictwem mediów społecznościowych⁵⁴.

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury (KSSiP) jest głównym organem odpowiedzialnym za szkolenie sędziów i prokuratorów. Zapewnia ona specjalistyczne szkolenia dla sędziów i prokuratorów w zakresie handlu dziećmi. Szkolenia obejmują polskie ramy prawne (w szczególności art. 189a-189b kodeksu karnego), dyrektywy UE, takie jak dyrektywa 2011/36/UE, środki ochrony ofiar, w tym anonimowość i wsparcie psychologiczne, postępowanie z dziećmi będącymi ofiarami w sądzie oraz najlepsze praktyki postępowania z dziećmi będącymi świadkami, aby uniknąć ponownej traumatyzacji. Współpraca międzynarodowa stanowi kluczowy element szkolenia, z udziałem Eurojustu oraz wytycznymi zawartymi w raportach GRETA Rady Europy i dyrektywie 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi⁵⁵. Krajowa Szkoła Sądownictwa prowadzi platformę e-learningową oferującą kursy takie jak „Ochrona dzieci będących świadkami w sprawach dotyczących handlu ludźmi” (2024), dostępne dla sędziów i prokuratorów⁵⁶. Ponadto w Internecie dostępny jest raport publiczny z 2023 r. zatytułowany „Najlepsze praktyki w procesach dotyczących handlu dziećmi”⁵⁷.

⁵¹ Centralne Centrum Szkolenia Policji <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/poland/>, Program szkoleniowy, 2024. Dostępne pod linkiem: <https://csp.edu.pl/download/6/34969/PTCinformationbookletANG.pdf>

⁵² Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (ODIHR), Szkolenie dotyczące identyfikacji i ochrony ofiar handlu ludźmi w czasie wojny na Ukrainie, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci, Warszawa, marzec 2025 r. Dostępne pod linkiem: <https://www.osce.org/odihr/586002>

⁵³ Europol, 1426 potencjalnych ofiar zidentyfikowanych w ramach globalnej operacji przeciwko handlowi ludźmi, 2023 r. Dostępne pod linkiem: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/1-426-potential-victims-identified-in-global-operation-against-human-trafficking>

⁵⁴ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Raport dotyczący handlu ludźmi, Warszawa, kwiecień 2024 r. Dostępny pod linkiem: <https://www.gov.pl/attachment/4e38905b-d243-44a8-bdfb-7530c871a1a2>

⁵⁵ Rada Europy, Raporty GRETA dotyczące Polski, Strasburg, 2022 r. Dostępne pod linkiem: <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/poland>

⁵⁶ Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Platforma e-learningowa, Warszawa, 2024. Dostępne pod linkiem: <https://ekssip.kssip.gov.pl/>

⁵⁷ Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Najlepsze praktyki w procesach dotyczących handlu dziećmi, Warszawa, 2023. Dostępne pod linkiem: <https://www.kssip.gov.pl/>

Najnowsze kursy KSSIP w latach 2023–2024 obejmują „Dzieci jako ofiary w sądzie: najlepsze praktyki”, które obejmują symulacje zeznań dzieci w wirtualnej rzeczywistości, mające na celu ograniczenie ponownej traumatyzacji i są finansowane przez Fundusz Sprawiedliwości (Fundusz Sprawiedliwości)⁵⁸. Warsztaty dotyczące wdrożenia dyrektywy UE 2011/36/UE, które odbyły się w 2024 r., obejmowały analizę orzecznictwa, np. orzeczenia Sądu Najwyższego III KK 12/22 w sprawie wykorzystywania dzieci⁵⁹. Kolejny kurs w 2023 r. skupiał się na „handlu ludźmi w celu zmuszania do przestępczości” i dotyczył przypadków dzieci zmuszanych przez zorganizowane grupy przestępcze do działalności przestępczej, takiej jak kradzieże lub żebractwo. Kurs został zorganizowany we współpracy z Eurojustem⁶⁰. KSSIP prowadzi platformę e-learningową poświęconą handlowi ludźmi⁶¹.

Frontex organizuje wspólne ćwiczenia i szkolenia w zakresie wykrywania handlu ludźmi na granicach. Prowadzona przez Frontex operacja „Terra” wdrożona w 2023 r. koncentrowała się na wykrywaniu handlu dziećmi na lotnisku Chopina w Warszawie i na granicach wschodnich (Białoruś/Ukraina) za pomocą takich technik, jak wykrywanie fałszerstw dokumentów (fałszywe wizy rodzinne) i analiza zachowań (oznaki cierpienia dzieci).

Kampania „Blue Heart” ma na celu zwiększenie świadomości inicjatyw takich jak kampania ONZ „Blue Heart” przeciwko handlowi ludźmi, która obejmuje elementy szkoleniowe.

Organizacje pozarządowe odgrywają znaczącą rolę w szkoleniach dotyczących handlu ludźmi. La Strada Polska oferuje wiedzę specjalistyczną i prowadzi szkolenia dla organów ścigania⁶², natomiast Fundacja Dzieci Niczyje koncentruje się na szkoleniach związanych z wykorzystywaniem seksualnym dzieci w kontekście handlu ludźmi⁶³. Organizacje pozarządowe zajmujące się prawami człowieka, takie jak Helsińska Fundacja Praw Człowieka, przeprowadziły w 2023 r. szkolenie prawne dotyczące praw ofiar, zatytułowane „Bezpieczna granica dla dzieci”. Program szkoleniowy skupiał się na prawach dzieci będących ofiarami handlu ludźmi, takich jak

⁵⁸ Europejska Sieć Szkolenia Kadr Wymiaru Sprawiedliwości (EJTN), Raport roczny 2023, Bruksela, 2024. Dostępny pod linkiem: https://ejtn.eu/wp-content/uploads/2024/05/new_web_EJTN_Annual-Report_2023.pdf

⁵⁹ Komisja Europejska, Dyrektywa 2011/36/UE w sprawie zapobiegania i zwalczania handlu ludźmi oraz ochrony ofiar tego procederu, Bruksela, 2011 r. Dostępna pod linkiem: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0036>

⁶⁰ Eurojust, Raport roczny 2023, Haga, 2024. Dostępny pod linkiem: <https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/eurojust-annual-report-2023-en.pdf>

⁶¹ Kurs: „Ochrona dzieci będących świadkami w sprawach dotyczących handlu ludźmi” (2024) Dostęp poprzez portal KSSIP (wymagane logowanie dla sędziów/prokuratorów). Raport publiczny: „Najlepsze praktyki w procesach dotyczących handlu dziećmi” (2023) Dostępny pod linkiem: [Pobierz PDF](#).

⁶² Fundacja La Strada przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu, Co robimy, Warszawa, 2024. Dostępne pod linkiem: <https://strada.org.pl/what-we-do/>

⁶³ Fundacja „Nobody’s Children”, Protokół niebieskiego pokoju: rozmowy z dziećmi będącymi ofiarami handlu ludźmi, Warszawa, 2023 r. Dostępne pod linkiem: <https://fdn.pl/blue-room-protocol/>

zakaz deportacji w przypadku ryzyka ponownego handlu ludźmi⁶⁴. Projekty finansowane przez UE, takie jak TRM-OPS, również ułatwiają szkolenia transgraniczne.

Szkolenia praktyczne prowadzone przez organizacje pozarządowe obejmują „Szkolenie dla osób udzielających pierwszej pomocy” (2024) organizacji La Strada, czyli 72-godzinny program dla policji i pracowników socjalnych, który obejmuje ćwiczenia z odgrywaniem ról na takie tematy jak procedury „bezpiecznej przystani” dla dzieci, które mogą być ofiarami przemocy, oraz współpraca z systemami opieki zastępczej⁶². Fundacja Nobody’s Children wdrożyła w 2023 r. program „Pokoje przesłuchań przyjazne dzieciom”, w ramach którego przeszkoliła ponad 500 funkcjonariuszy w zakresie korzystania z pokoi przesłuchań przyjaznych dzieciom, takich jak warszawski „Niebieski Pokój”⁶³.

Materiały szkoleniowe organizacji pozarządowych dostępne w trybie otwartego dostępu obejmują „Podręcznik dla osób udzielających pierwszej pomocy w przypadku handlu dziećmi” organizacji La Strada Polska (2024 r.) serię seminariów internetowych „Ochrona dzieci będących ofiarami przemocy w Polsce” (2023–2024 r.)⁶², oraz przewodnik „Protokół niebieskiego pokoju: rozmowa z dziećmi będącymi ofiarami handlu ludźmi” i kurs e-learningowy dotyczący wykorzystywania seksualnego dzieci w handlu ludźmi, opracowane przez Fundację Empowering Children⁶³.

Podjęto szereg działań mających na celu podniesienie świadomości na temat zjawiska handlu ludźmi poprzez organizację sesji informacyjnych dla uczniów i osób poszukujących pracy. W 2023 r. odbyło się 7824 takich sesji. W sesjach tych wzięło udział ponad 215 000 osób (218 650).

W 2021 r. w Polsce rozpoczęto kampanię społeczną pod hasłem „Nie bądź obojętny”, aby zwrócić uwagę na krytyczną kwestię handlu ludźmi i sytuację humanitarną na granicy polsko-białoruskiej. Kampania, zorganizowana przez koalicję organizacji pozarządowych, aktywistów i zaangażowanych obywateli, miała na celu podniesienie świadomości na temat trudnej sytuacji uchodźców i migrantów, zwłaszcza tych, którzy utknęli w strefach przygranicznych. Jedną z ważniejszych demonstracji miała miejsce 10 października 2021 r. w Sopocie, gdzie uczestnicy zgromadzili się przed banerem z nazwą kampanii, aby zaprotestować przeciwko traktowaniu osób ubiegających się o azyl, w tym dzieci, które zostały zepchnięte do obszarów leśnych⁶⁵.

⁶⁴ Fundacja Helsińska na rzecz Praw Człowieka, W poszukiwaniu sprawiedliwości: prawa ofiar i osób, które przeżyły poważne naruszenia praw człowieka, Warszawa, 2023 r. Dostępne pod linkiem: <https://hfhr.pl/en/publications/in-search-of-justice/>

⁶⁵ Lekarze bez Granic, Kryzys na granicy polsko-białoruskiej: „Nie chcemy, aby ludzie umierali w lesie”, Bruksela, październik 2021 r. Dostępne pod linkiem: <https://www.msf.org/poland-belarus-border-crisis-we-don%E2%80%99t-want-people-die-forest>.

6. Mechanizmy współpracy międzynarodowej

Zwalczanie handlu ludźmi jest również jednym z priorytetów Rady Państw Morza Bałtyckiego (zwanej dalej CBSS). W ramach CBSS działa grupa zadaniowa ds. handlu ludźmi, której celem jest wzmocnienie współpracy państw członkowskich, działania na rzecz poprawy ochrony i wsparcia ofiar oraz opracowywanie środków legislacyjnych.

W ramach polskiej prezydencji w Radzie Europy w dniach 7-9 maja 2025 r. odbyło się posiedzenie plenarne Europejskiej Sieci Sądowej. W wydarzeniu wzięło udział ponad 140 przedstawicieli ENS z państw członkowskich UE. Za organizację spotkania odpowiadało Biuro Współpracy Międzynarodowej Prokuratury Generalnej, wspierane przez sekretariat ENS. Spotkanie otworzył minister sprawiedliwości, prokurator generalny, który podkreślił znaczenie zaufania i skutecznej współpracy między organami sądowymi w UE. Przypomniął nawet motto EJP „Łącząc wymiar sprawiedliwości”, ponieważ polska prezydencja koncentruje się na wzmocnieniu praktycznej współpracy w sprawach karnych. Wykorzystanie instrumentów prawnych, takich jak europejski nakaz aresztowania, europejski nakaz dochodzeniowy lub prowadzenie wspólnych dochodzeń w ramach wspólnych zespołów dochodzeniowo-śledczych (JIT), ma na celu zapewnienie skutecznej walki z poważną przestępczością transgraniczną, a także ochronę praw obywateli państw członkowskich UE. Spotkanie obejmowało trzy grupy tematyczne:

- przyszłość systemu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych Unii Europejskiej,
- uzyskiwanie dowodów elektronicznych w kontekście ujawniania danych przez dostawców usług elektronicznych,
- bieżąca współpraca z krajami spoza Unii Europejskiej na przykładzie Wielkiej Brytanii (ekstradycja, przekazywanie osób skazanych) i Zjednoczonych Emiratów Arabskich (ekstradycja, pomoc prawna w sprawach karnych).

Wydział Śledczy Komendy Głównej Policji uczestniczy w cyklicznych spotkaniach grupy zadaniowej Europolu (UATF), która monitoruje sytuację uchodźców jako grupy mogącej stać się ofiarami handlu ludźmi. W maju 2023 r. Polska Straż Graniczna utworzyła specjalną jednostkę zajmującą się analizą przestępczości internetowej, w tym handlu ludźmi, oraz nawiązała współpracę z zagranicznymi firmami zajmującymi się przekazami pieniężnymi w celu gromadzenia dowodów i analizowania nielegalnych przepływów finansowych.⁶⁶

W związku z udziałem polskiej policji w ogółouropejskich działaniach JAD (Joint Action Days) w 2023 r., op Chain i JAD Labour Exploitation, policja przeprowadziła kontrole miejsca pobytu potencjalnych ofiar handlu ludźmi, w tym uchodźców z Ukrainy. Szczególną uwagę zwrócono na dzieci, ich sytuację rodzinną i ewentualne

⁶⁶ Departament Stanu USA. Raport dotyczący handlu ludźmi z 2024 r. Biuro ds. monitorowania i zwalczania handlu ludźmi. Pobrane z: <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/>

nieprawidłowości, w tym możliwość wykorzystywania seksualnego dzieci, wykorzystywania do żebractwa lub działalności przestępczej.

W latach 2023–2024 polska policja krajowa zacieśniła współpracę międzynarodową w zakresie zwalczania handlu ludźmi. Wzięła udział w dwóch dużych operacjach koordynowanych przez EUROPOL w ramach Europejskiej Wielodyscyplinarnej Platformy Przeciwdziałania Zagrożeniom Kryminalnym – jednej mającej na celu identyfikację dzieci będących ofiarami handlu ludźmi i ukraińskich uchodźców znajdujących się w sytuacji zagrożenia, a drugiej ukierunkowanej na handel pracownikami migrującymi. Policja uczestniczyła również w pięciu wspólnych zespołach dochodzeniowo-śledczych (JIT), w tym w dwóch nowo utworzonych zespołach z Wielką Brytanią i Niemcami. Jeden z JIT prowadził dochodzenie w sprawie zorganizowanej sieci przestępczej wykorzystującej obywateli polskich do pracy przymusowej w Wielkiej Brytanii. Na początku 2024 r. Polska dołączyła do nowej międzynarodowej grupy zadaniowej zajmującej się ukraińskimi kobietami wywożonymi w celu wykorzystywania seksualnego w Europie Zachodniej. Ponadto w marcu 2024 r. władze polskie i hiszpańskie współpracowały przy likwidacji sieci handlarzy ludźmi, aresztując 17 podejrzanych i identyfikując 13 ofiar wykorzystywania seksualnego.⁶⁷

Sieć RENATE (Religious in Europe Networking Against Trafficking and Exploitation) to europejska koalicja organizacji religijnych i świeckich zajmująca się zwalczaniem handlu ludźmi i wykorzystywania. Założona w 2009 roku sieć RENATE działa w 31 krajach, w tym w Polsce, gdzie współpracuje z lokalnymi organizacjami w celu zapewnienia wsparcia i usług rehabilitacyjnych ofiarom handlu ludźmi. W Polsce RENATE współpracuje ze Stowarzyszeniem PoMOC, które oferuje pomoc ofiarom poprzez schroniska, doradztwo i programy reintegracji. Działania RENATE obejmują kampanie uświadamiające, inicjatywy edukacyjne i działania rzecznicze mające na celu zapobieganie handlowi ludźmi i wspieranie osób, które przeżyły. Sieć angażuje się również w badania i opracowywanie polityki w celu wyeliminowania podstawowych przyczyn handlu ludźmi i promowania zmian systemowych w całej Europie.

7. Podsumowanie

W niniejszym raporcie zwrócono uwagę na pilne wyzwania i zmieniającą się dynamikę w walce z handlem ludźmi. Pomimo znaczących postępów w zakresie przepisów prawnych i koordynacji instytucjonalnej nadal istnieje kilka systemowych i operacyjnych braków, które utrudniają pełną skuteczność krajowych mechanizmów kierowania ofiar do odpowiednich instytucji oraz strategii ochrony ofiar.

Jedną z głównych przeszkód pozostaje **rzadkie zgłaszanie przypadków handlu ludźmi**, często wynikające z obawy ofiar przed zemstą, nieufności wobec władz oraz braku świadomości na temat przysługujących im praw i dostępnych systemów wsparcia. W celu rozwiązania tego problemu należy rozszerzyć działania informacyjne

⁶⁷ Departament Stanu USA. Raport dotyczący handlu ludźmi w 2024 r.: Polska. Biuro ds. Monitorowania i Zwalczania Handlu Ludźmi. Pobrane z: <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/poland/>

i dostosować kampanie uświadamiające do potrzeb społeczności zagrożonych, kładąc nacisk na poufność i gwarancje ochrony dla osób, które zgłaszają się po pomoc.

Równie niepokojąca jest kwestia ograniczonych zasobów przeznaczonych na ochronę ofiar, co ogranicza dostęp do bezpiecznego zakwaterowania, opieki psychologicznej i długoterminowych działań reintegracyjnych. Chociaż KCIK odgrywa kluczową rolę w udzielaniu pomocy, ostatnie oceny wskazują, że skala potrzeb często przekracza obecne możliwości. GRETA wezwała polskie władze do zapewnienia wszystkim ofiarom stałego dostępu do publicznej opieki zdrowotnej oraz do zwiększenia liczby miejsc w specjalistycznych ośrodkach zakwaterowania. Ustalenia te podkreślają konieczność zapewnienia stabilnego finansowania i rozszerzenia usług wsparcia dla ofiar zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich, ze szczególnym uwzględnieniem grup szczególnie wrażliwych.

Szczególnie niepokojącym trendem jest **wzrost liczby przypadków wykorzystywania w Internecie**, ułatwiony przez fałszywe ogłoszenia o pracę i manipulacyjne relacje nawiązywane za pośrednictwem platform randkowych. Podkreśla to pilną potrzebę wzmocnienia możliwości monitorowania cyfrowego, zacieśnienia współpracy z firmami technologicznymi oraz włączenia edukacji w zakresie bezpieczeństwa cyfrowego do krajowych strategii zapobiegania.

Jeśli chodzi o zapobieganie, nadal istnieją luki w identyfikacji dzieci będących ofiarami, szczególnie w mniej oczywistych lub nietradycyjnych kontekstach. Pomimo kilku inicjatyw szkoleniowych nadal istnieje wyraźna potrzeba specjalistycznych szkoleń dotyczących dzieci dla pracowników pierwszej linii, w tym pracowników socjalnych, pedagogów i funkcjonariuszy organów ścigania. GRETA zauważyła, że liczba zidentyfikowanych dzieci będących ofiarami handlu ludźmi w Polsce pozostaje niska i wezwała władze do zwiększenia zdolności wykrywania przez pracowników, którzy mogą spotkać takie dzieci. Ponadto w raporcie Departamentu Stanu USA dotyczącym handlu ludźmi z 2023 r. podkreślono, że organizacje pozarządowe zgłaszały przypadki, w których sędziowie przeprowadzali przesłuchania dzieci bez odbycia szkolenia w zakresie technik przesłuchiwania przyjaznych dla dzieci, skoncentrowanych na ofiarach lub uwzględniających traumę. Ustalenia te podkreślają konieczność wprowadzenia kompleksowych, specjalistycznych programów szkoleniowych, aby zapewnić wszystkim specjalistom umiejętności niezbędne do skutecznego identyfikowania dzieci będących ofiarami handlu ludźmi i udzielania im pomocy. Istnieje wyraźna potrzeba specjalistycznych szkoleń dotyczących dzieci dla pracowników pierwszej linii, w tym pracowników socjalnych, pedagogów i funkcjonariuszy organów ścigania. Jednocześnie kluczowym priorytetem pozostaje poprawa koordynacji między służbami socjalnymi a organami ścigania. Należy zinstytucjonalizować mechanizmy terminowej wymiany informacji, wspólne protokoły i multidyscyplinarne zarządzanie sprawami, aby zwiększyć szybkość reagowania i zapewnić kompleksową opiekę.

W oparciu o te wnioski zaleca się podjęcie następujących działań:

- Wzmocnienie programów pomocy ofiarom i podnoszenia świadomości dostosowanych do lokalnych warunków.

Co-funded by
the European Union

- Zapewnienie stałego finansowania i rozszerzenie usług ochronnych dla wszystkich zidentyfikowanych ofiar.
- Opracowanie ukierunkowanych działań w odpowiedzi na zagrożenia związane z handlem ludźmi w Internecie, w tym profilaktycznych kampanii na rzecz umiejętności cyfrowych.
- Instytucjonalizacja specjalistycznych szkoleń dotyczących wskaźników handlu dziećmi.
- Sformalizowanie i usprawnienie mechanizmów koordynacji między agencjami zajmującymi się zapobieganiem, identyfikacją i opieką.

Trwałe zaangażowanie w realizację tych priorytetów, oparte na współpracy międzysektorowej i praktykach zorientowanych na ofiary, będzie miało zasadnicze znaczenie dla poprawy krajowych działań i ochrony osób najbardziej narażonych na wykorzystywanie.

Co-funded by
the European Union